

Sociální pedagog a možnosti uplatnění ve školském systému

Marcela Lorenzová

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ BRNO

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Institut mezioborových studií Brno
akademický rok: 2011/2012

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Marcela LORENZOVÁ**
Osobní číslo: **H108169**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Sociální pedagog a možnosti uplatnění ve školském systému**

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálu IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky práce budou pravidelně konzultovány s vedoucím bakalářské práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím bude práce zaměřena:

- na pracovní činnosti sociálního pedagoga na střední škole,
- na vzájemné spolupráci sociální pedagog - žák - rodina,
- na aplikaci sociálního pedagoga ve školním procesu při výchovném působení na žáky,
- na absenci sociálního pedagoga v katalogu práce.

Součástí práce bude výzkum (event. drobný sociologický výzkum) zaměřený na zjištění využití sociálního pedagoga na střední škole.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Cipro, M. Úvaha o sociální pedagogice. Pedagogická revue, 2001.

Hopf, A. Sociální pedagogika ve škole. Praha: PdF UK, 2001.

Hradečná, M. a kol. Vybrané problémy sociální pedagogiky. Praha: Karolinum 1998.

Kraus, B. Sociální prostředí jako výchovný činitel. Pedagogika. 1985.

Kraus, B. Základy sociální pedagogiky. Praha 2008.

Kraus, B. Profesionální model sociálního pedagoga. In: Súčasný stav sociálnej pedagogiky na Slovensku. Bratislava: FF UK, 2000.

Mareš, J. Učitel jako zdroj sociální opory. In: Studia paedagogica. Sb.prací FF MU. Brno: 2003.

Další literatura bude obsažena v Projektu bakalářské práce a průběžně doplňována během práce na tomto textu.

Vedoucí bakalářské práce:

PhDr. Alena Plšková

Katedra sociální pedagogiky

Datum zadání bakalářské práce:

16. března 2012

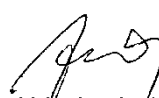
Termín odevzdání bakalářské práce:

30. dubna 2013

V Brně dne 16. března 2012

prof. PhDr. Pavel Múhlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

PhDr. Miroslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Marcela Lorenzová

.....
Jméno, příjmení studenta

V Brně dne 20.4.2013

.....
Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídně k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce s názvem „Sociální pedagog a možnosti uplatnění ve školském systému“ se zabývá teoretickým rozpracováním profese sociálního pedagoga. V práci je obsažena historie a vývoj oboru sociální pedagogiky v České republice i Evropě, současné pojetí této vědní disciplíny a vztah sociální pedagogiky k jiným vědám. Věnuje se kompetencím a vymezením profese sociálního pedagoga, jeho uplatněním ve školském systému a absenci této profese v katalogu práce MPSV. Dále také pojednává o důležitosti propojení mezi školou, žákem a rodinou a vlivu prostředí na jedince.

Klíčová slova

Sociální pedagogika, sociální pedagog, výchova, školní prostředí, výchovný poradce, školní psycholog.

ABSTRACT

This bachelor thesis called Social Educator and Employment Opportunities in the Educational System is focused on a theoretical analysis of the social educator's profession. The thesis depicts the history and development of social pedagogy in the Czech Republic and Europe, the current approach to this scientific branch and its relation to other sciences. The attention is paid to the competence and professional specification of a social educator, his/her employment opportunities in the educational system and the absence of this profession on the job list of the Ministry of Labour and Social Affairs. It also deals with the importance of cooperation between school, learner and family and the impact of environment on an individual.

Keywords

Social pedagogy, social educator, education, school environment, guidance counsellor, school psychologist

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma „Sociální pedagog a možnosti uplatnění ve školském systému“ zpracovala samostatně a použila jen literaturu uvedenou v seznamu zdrojů literatury, který je součástí této bakalářské práce.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji paní PhDr. Aleně Plškové za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, za cenné rady a připomínky.

OBSAH

Abstrakt

Úvod	8
I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1. HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY	11
1.1 Vývoj sociální pedagogiky v České republice	11
1.2 Vývoj sociální pedagogiky v Evropě	15
1.3 Vztah sociální pedagogiky k jiným vědám	18
2. SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO OBOR.....	22
2.1 Studijní obor sociální pedagogiky	22
2.2 Uplatnění sociální pedagogiky v praxi	23
2.3 Absence profese „sociální pedagog“ v katalogu práce	25
3. SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO PROFESE.....	27
3.1 Kompetence a vymezení profese sociálního pedagoga.....	27
3.2 Uplatnění sociálního pedagoga ve školství	32
3.3 Sociální pedagog - žák - rodina.....	35
3.4 Vliv prostředí na vývoj jedince	39
II. PRAKTICKÁ ČÁST	42
4. PRAKTICKÁ ČÁST	43
4.1 Metody, cíle výzkumu a stanovení hypotéz	43
4.2 Výběr respondentů.....	45
4.3 Analýza výsledků výzkumu a jejich interpretace.....	46
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	60
SEZNAM OBRÁZKŮ	63
SEZNAM GRAFŮ	64
SEZNAM PŘÍLOH	65

ÚVOD

České školství řeší v současné době závažné problémy, které se dotýkají problematické kázně ve školách, výrazný nezájem rodičů o spolupráci se školou, řešení sociálně patologických jevů, zejména nárůstu agresivity, šikany a některých závislostí, absence volnočasových aktivit a podobně. Škola se profiluje jako vzdělávací instituce a do pozadí se dostává její výchovná funkce. V současné době by neměla být výchova, a v první řadě prevence, opomíjená.

Sama pracuji jako učitelka odborného výcviku na střední škole a téměř denně se s těmito problémy setkávám. Ze své dlouholeté praxe vím, jak je těžké někdy navázat kontakt s rodiči při výskytu a následném řešení vzniklých problémů.

V souvislosti s touto problematikou, se ve své bakalářské práci budu zabývat pojmem profese sociálního pedagoga a jeho uplatněním ve školství. Dále absenci této profese v katalogu práce MPSV, která u nás v republice není uvedena. Tato profese není ani blíže specifikována a ve školství je zastoupena profesí školního psychologa, výchovným poradcem, nebo metodikem školní prevence.

České školy volají po vzniku místa sociálního pedagoga, který by tyto závažné problémy řešil. Škola společně s rodinou jsou nejdůležitějšími socializačními institucemi, které připravují dítě do života. Sociální pedagog by měl být spojením mezi školou a rodinou. Měl by znát nejen rodinné prostředí žáka, ale také být důkladně obeznámen s prostředím školy. Aby měl celkový přehled o žácích, měl by také ve škole spolupracovat s ostatními odborníky a to například s výchovným poradcem, školním psychologem, nebo třídním učitelem. Za velmi důležité považuji problémům předcházet, působit preventivně a vzájemně komunikovat. Dle mého názoru by se těmto problémům ve škole měla věnovat kvalifikovaná osoba.

Jako hlavní cíl své bakalářské práce jsem si stanovila zjistit prospěšnost a uplatnění sociálního pedagoga ve školství při řešení nejrůznějších problémů, volnočasových aktivit, při působení na žáky ve výchovném procesu. Také na zlepšení komunikace mezi rodinou a školou.

Svou bakalářskou prací bych chtěla upozornit na potřebnost sociálního pedagoga ve školách a to v případě, že v mé výzkumné části zkoumané subjekty potvrdí tuto hypotézu.

V teoretické části se budu zabývat historií sociální pedagogiky a jejím vývojem v České republice a v Evropě. Dále vztahem sociální pedagogiky k jiným vědám, se kterými je ve velmi úzkém spojení a studiem sociální pedagogiky, která se u nás vyučuje na řadě univerzit. Absolventi tohoto oboru po úspěšném zakončení studia a získání odborné způsobilosti ovšem nalézají uplatnění v jiném resortu, než jako sociální pedagog ve školství. Pokusím se také vymezit kompetence sociálního pedagoga, budu se zabývat vztahem mezi pedagogem, žákem, rodinou a školou a působením prostředí na vývoj jedince.

V praktické části provedu výzkum, který bude zaměřen na uplatnění sociálního pedagoga ve školství. Výzkum provedu ve školním prostředí, což je ideální místo pro praktické uplatnění sociálního pedagoga. Cílem je ověřit, zda sociální pedagog ve školství chybí, jaké problematice by se mohl věnovat, zda by byl přínosem pro školu, žáky, rodiče i ostatní pedagogické pracovníky školy.

Cílem bakalářské práce je teoreticky vysvětlit a empiricky potvrdit možnosti uplatnění sociálního pedagoga ve školství. Výsledky získané z výzkumu mohou poukázat na chybějící profesi v katalogu MPSV.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1. HISTORIE SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY

V této kapitole se budu věnovat historickému vývoji sociální pedagogiky v České republice a v Evropě, který byl ovlivňován mnoha filozofickými a myšlenkovými proudy, které mají nemalý podíl na jejím formování. Zmíním se také o předních představitelích sociální pedagogiky a o jejich názoru na tento obor. Dále se budu zabývat vztahem sociální pedagogiky k jiným vědám, se kterými je velmi úzce spojena.

1.1 Vývoj sociální pedagogiky v České republice

Česká sociální pedagogika má své historické kořeny a v současné době je také významně rozvíjeným oborem. Pro jeho zformování sehrála velkou roli samotná emancipace pedagogiky od filozofie a vytváření pedagogiky pojmávané od samotného základu jako vědy o sociální podstatě výchovy, kterou se mimo jiné zabýval Adolf Lindner. Významnou roli na jejím utváření měl také rozvoj české sociologie. Mezi hlavní představitelé můžeme zařadit Masaryka a Bláhu.

„V první etapě rozvoje sociálně pedagogických myšlenek nalezneme zázemí v praktické filantropické práci, která měla v českých zemích kořeny již na konci 18. století. Teoretické a systematické rozpracování pohledů na výchovu a společnost však v českém prostředí dlouho chybělo. Z prvních učenců, kteří měli velký vliv na novou generaci českých pedagogů, byl například Karel Jindřich Seibt (1735-1806),“¹ který proslul jako profesor filozofie a estetiky a rektor Karlo-Ferdinandovy univerzity v Praze a který svým působením ovlivnil významné osobnosti obrozenecké epochy.

Osobitou postavou byl Bernard Bolzano, jako matematik, vášnivý kněz a filozof zanechal řadu zajímavých myšlenek, v nichž nalézáme prvky sociální pedagogiky a který vychází z představ osvícenské epochy. Jedinečná byla jeho úvaha o ideální podobě společnosti.²

---

¹ Procházka, M., Sociální pedagogika, Grada Publishing, a. s., 2012, s. 54.

² Procházka, M., Sociální pedagogika, Grada Publishing, a. s., 2012, s. 54-55.

„Počátky české sociální pedagogiky bývají spojovány se jménem G. A. Lindnera (1828-1887). Byl prvním profesorem filozofie a pedagogiky na Karlově univerzitě v Praze. Patří k největším našim pedagogům, napsal řadu prací z filozofie, pedagogiky a sociální psychologie“.³ Usiloval o demokratizaci výchovy, zpřístupnění škol a vzdělání všem. Vyzvedával poslání výchovy, kde cílem je výchova člověka připraveného pro život společenský, nikoliv jenom pro určitou profesionální roli. Byl proti výchově individualistické.⁴

„Lindner zdůrazňuje: *Výchova v užším smyslu slova nedokáže ničeho, pokud jest odtržena od přírody a společnosti – výchova jest všemohoucí, pokud dovede zmocniti se obou, stanoucí se výchovou v širším smyslu* (Cach, Dvořák, 1970, s. 136). *Tato výchova „v širším slova smyslu“ byla pro Lindnera skutečnou výchovou k člověčenství.*“⁵ Cílem nebylo získání kvalifikace, dosažení určitého rozvoje a vzdělanosti, ale vytvoření základů, schopností, kompetencí, jež jsou základem pro rozvoj a získání vzdělanosti.

T. G. Masaryk jako významný filozof a sociolog se také věnoval teorii i praxi pedagogické práce. Jako vysokoškolský profesor si velice dobře uvědomoval, jak důležité je vzdělání a výchova pro emancipaci malého národa. Své požadavky na výchovu a mravní vývoj národa vtiskl do celé řady svých prací.

Jednou z dalších významných osobností, která přispěla k sociologickým základům pedagogiky a tím i k sociálním aspektům výchovy a rozvoje osobnosti, byl profesor sociologie Bláha, který působil na brněnské univerzitě. Řešil problémy sociálního prostředí a jeho vliv na rozvoj osobnosti v publikaci Sociologie dětství, ve které se zmiňuje o sociální pedagogice a říká o ní, že je orientována ke zřetelům praktickým a stanovuje výchovné cíle. V tomto smyslu je pak každá pedagogika sociální neboť celá výchova i její cíle jsou společenské.⁶

---

³ Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika, IMS Brno, 2009, s. 4-5.

⁴ Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika, IMS Brno, 2009, s. 5.

⁵ Procházka, M., Sociální pedagogika, Grada Publishing, a. s., 2012, s. 57.

⁶ Procházka, M., Sociální pedagogika, Grada Publishing, a. s., 2012, s. 57-58.

Významný přínos pro rozvoj sociální pedagogiky má i monografická práce Velinského, která se nazývá *Individuální základy sociální pedagogiky*. Autor se v ní pokusil vymezit obor a úkoly sociální pedagogiky. Podle něho předmětem sociální pedagogiky je rozvoj všech dispozic osobnosti, které doznávají změny pod vlivem prostředí. Jejím úkolem je zjišťovat činitele sociálního původu, mající vliv na život člověka ve společnosti a vyhledávat všechny faktory, které mohou působit na chování individua, a přispívat k navozování sociální rovnováhy osobnosti.⁷

„Jednou z významných negativních skutečností, které poznamenaly vývoj sociální pedagogiky po r. 1948, bylo prohlášení sociologie za buržoazní pavědu. Byla-li pak oblast výchovy a vzdělávání pojímána v těsném vztahu ke společensko-politickým poměrům, jak se tehdy dělo, celá pedagogika se zákonitě již ze své podstaty jevila jako sociální, a nebylo tedy třeba uvažovat o nějaké specifické disciplíně.“⁸

*„Po dlouhé odmlce se teprve na konci šedesátých let situace nepatrně změnila. Na slovenské půdě byla vydána Wroczynského *Sociální pedagogika* (1968) a v českém prostředí Galla napsal vysokoškolskou učebnici *Úvod do sociologie výchovy* (Galla, 1967), kde se mimo jiné věnoval také otázkám sociální pedagogiky.“⁹* Podle něho objektem výchovy není jen individualita jednotlivce, ale skupina, kolektiv, subjektem výchovy pak není vychovatel, učitel, ale kolektiv nebo instituce (rodina, škola). Úkolem sociální pedagogiky je plnit cíle společenské a realizovat sociální úkoly.¹⁰

V dílech vydaných v sedmdesátých a osmdesátých letech jen těžko hledáme pokusy o vzniknutí tohoto oboru nebo užívání pojmu sociální pedagogika.

---

⁷ Kraus, B., *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 16.

⁸ Kraus, B., *Základy sociální pedagogiky*. Praha: Portál, 2008, s. 16.

⁹ Procházka, M., *Sociální pedagogika*. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 58.

¹⁰ Procházka, M., *Sociální pedagogika*. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 58-59.

Jediný z českých pedagogů, který se hlásil k sociální pedagogice a snažil se ji spolu s Balážem na Slovensku vzkřísit, byl profesor brněnské univerzity Přadka. Přináší první informace o problematice sociální pedagogiky v zahraničí, které u nás do té doby ještě publikovány nebyly.¹¹

Rok 1989 přinesl velké společenské změny a stal se i zásadním zlomem pro českou sociální pedagogiku. Termín sociální pedagogika se začal objevovat v různých významech a stal se velmi frekventovaným.

„Postupně se termín začal používat ve čtyřech významech:

- *Ve smyslu metodologickém, tedy ve smyslu sociálně pedagogického přístupu výchovnému procesu jako sociálnímu jevu odrážejícímu všechny proměny společnosti.*
- *Jako pedagogická disciplína, která se zaměřuje především na výchovný proces a výchovné oblasti s dominantním vlivem prostředí, tedy mimo vyučování, ve volném čase, v různých mimoškolních výchovných, resp. převýchovných institucích.*
- *Jako studijní (profesní) obor, jenž se začal studovat nejdříve na vyšších odborných školách a posléze na různých fakultách vysokých škol.*
- *Jako vyučovací předmět, který měl v té době velmi různorodý obsah, někdy například suploval teorii výchovy.“¹²*

Z hlediska vědeckého je rozhodující pojetí sociální pedagogiky jako vědního oboru. Na počátku devadesátých let se celá řada pedagogů pokoušela přispět k jeho vymezení a tím také i k jeho rozvoji. První statě pocházejí od Haškovce, Mouchy, Pechy, Kvapilové, Krause. Z těchto statí bylo patrné, že vymezování sociální pedagogiky jako oboru bude proces hledání. Rozdíly, které se objevovaly, byly především v šíři pojetí.¹³

Závěrem můžeme říci, že období po roce 1990 až do současnosti je obdobím zatím největšího rozmachu vývoje oboru sociální pedagogiky u nás.

---

¹¹ Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika 1: IMS Brno, 2009, s. 7.

¹² Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 18.

¹³ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 18.

1.2 Vývoj sociální pedagogiky v Evropě

Již filozofové ve starém Řecku věděli o společenských souvislostech výchovy a zdůrazňovali myšlenku, že výchova musí zohledňovat a akceptovat zájmy společnosti. „*Aristoteles ve svém díle Politika uvádí, že diferencovaná příprava lidí na život musí probíhat se zřetelem k platné ústavě.*“¹⁴ Význam výchovy člověka při společenském uplatnění a její sociální funkci vyzvedává především Platon. Výchova může podle něho jako jedna z forem státního donucování zajistit bezproblémové fungování státu. Chybí zde však lidské soucítění s těmi, kteří se ocitnou v nouzi. Každý by měl být soběstačný, postavit se osudu a nedožadovat se soucitu.¹⁵

Ve středověku, v období scholastiky Akvinský píše o vztahu k chudým. Nutným výrazem společenského pořádku je podle něj chudoba. Ti, kdo nemají majetek, jsou povinni pracovat.

V humanismu a renesanci (14. - 17. století) byl odklon od Boha k člověku. Ve výchově byl zdůrazňován přirozený rozvoj lidské individuality. Utopičtí socialisté Morus nebo Campanella připisují výchově mimořádný význam v souvislosti s utvářením spořádané společnosti. „*Podobně se na možnosti, moc a sílu výchovy dívají francouzští osvícenci, encyklopedisté C.Helvétius (1715-1771), D.Diderot (1713-1784) a F.Voltaire (1649-1778). Filozofická východiska sociální pedagogiky lze hledat především v osvícenství, jehož základem byla idea dobra a spravedlnosti a snaha odstranit nedostatky, změnit mravy a politiku ve společnosti 18. století.*“¹⁶

Na vznik sociální pedagogiky měl nemalý význam rozvoj sociologie. Její zakladatel Comte zdůrazňoval úlohu výchovy, jejímž cílem bylo podřídit individuální zájmy zájmům společenským. Výchova měla přispívat ke stabilizaci společnosti a také ji chránit před rozpadem. Výchovu považoval za důležitý prostředek socializace.¹⁷

¹⁴ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 9.

¹⁵ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 9-10.

¹⁶ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 10.

¹⁷ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 10.

Období druhé poloviny 19. století je charakteristické snahou o praktické řešení sociálních problémů a zaostalostí dětí a mládeže z chudých sociálních vrstev. Především v Německu existovaly další proudy jako filantropismus a pietismus, které navazovaly na osvícenství. Jako výsledek činnosti těchto hnutí bylo převážně zakládání škol, ústavů pro chudé, opuštěné děti a sirotky. Do těchto aktivit byla začleněna velká část inteligence.¹⁸

Sociální pedagogika vznikla v Německu a má zde i velkou tradici. Nejčastěji je uváděn za zakladatele sociální pedagogiky německý filozof a pedagog Natorp. Vychází z Platona, Pestalozziho a označuje je za vůdce úvah o sociální funkci výchovy. Výchova se z jeho pohledu jeví jako všemocná. Jedince má zdokonalovat a zušlechťovat a pod vlivem výchovy bude zdokonalován i celý svět a povede k vytoužené lidské jednotě. Byl také velkým kritikem herbatismu, individuální pedagogiky a tvrdil, že člověk bez spojitosti se společností není člověkem, že obě kategorie se prolínají a jsou vzájemně na sobě závislé. Stejně tak výchova nemůže probíhat mimo společnost. Dále bych zmínila Bartha, který zastával názor, že elementární vzdělání mají získat všechny děti ze všech společenských vrstev v jednotné škole. Bergmann zase odmítal deduktivní stanovování výchovných cílů a především doporučoval cíle a normy výchovy opřít o empirický základ a zkoumání společenského prostředí.¹⁹

Za zakladatele praktického proudu můžeme považovat švýcarského pedagoga Pestalozziho, který popsal vliv prostředí na člověka a pokoušel se opakovaně ukázat konkrétní postupy v péči o chudé a opuštěné děti. „*Svémi teoretickými pracemi (nejznámější je román Linhart a Gertruda) i praktickou výchovnou činností (založil ústav pro výchovu chudých dětí a útulek pro sirotky) položil základy pedagogiky sociální péče, a proto ho někteří pokládají za zakladatele sociální pedagogiky.*“²⁰

---

¹⁸ Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika 1: IMS Brno, 2009, s. 4.

¹⁹ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 13.

²⁰ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008, s. 11.

Mezi země, kde měla sociální pedagogika kořeny, můžeme zařadit i Rusko. Tady se zastavme u dvou osobností, u kterých najdeme rozdílné přístupy sociálně pedagogického charakteru z hlediska teorie a praxe. Tím prvním je Šackij, který zdůrazňoval, jaký význam má prostředí pro výchovný proces a rozlišoval tři okruhy: rodina – škola – ulice (obec). Sám v rámci své bohaté pedagogické praxe zakládal dětské kluby a organizoval dětské tábory. Druhým a ještě známějším je Makarenko, ten spojoval teorii se svými bohatými praktickými zkušenostmi. Byl to velmi vzdělaný pedagog s rozsáhlou publikační činností. Měl velké zkušenosti převážně s problémovou mládeží a také se zabýval otázkami rodinné výchovy.²¹

Také kořeny polské sociální pedagogiky jsou spojovány s 2. polovinou 19. století. Za zakladatelku tohoto oboru bývá pokládána Radlinská. Ta výchovu považuje za složitý a celistvý proces, který provází člověka celým jeho životem. Tento proces odehrávající se v prostředí třídí na materiální a duchovní, působící přímo nebo zprostředkovaně. Požadovala zpřístupnění kultury pro všechny členy společnosti.²²

Na Slovensku významnou mírou rozvíjel sociální pedagogiku profesor Baláž, který patří k zakladatelům československé a následně pak slovenské sociální pedagogiky. Věnoval se otázkám a problémům sociální pedagogiky, které byly pro tehdejší dobu akceptovatelné. Sociální pedagogiku chápe jako vědu o sociálních aspektech výchovy. Současná slovenská sociální pedagogika se velmi intenzivně rozvíjí a reprezentuje ji řada osobností jako je Ondrejko, Hroncová, Emmerová nebo Bakošová.²³

„Celkově můžeme shrnout, že ve všech uvedených zemích vznikala sociální pedagogika jako reakce na společenskou situaci 2. poloviny 19. století, jež s sebou nesla obrovské množství problémů sociálního charakteru (např. dětská práce, negramotnost chudých vrstev lidí, stěhování za prací, výskyt sociálně patologických jevů) a dále jako reakce na individualistické a psychologizující pojetí výchovy.“²⁴ Snahou bylo využít všech dostupných poznatků rozvíjející se sociologie.

---

²¹ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 22-23.

²² Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 12.

²³ Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 52.

²⁴ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 13.

1.3 Vztah sociální pedagogiky k jiným vědám

Sociální pedagogika je disciplína, která se zabývá širokým okruhem problémů spojených s výchovným působením na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže a dospělých. K těmto problémům patří především poruchy rodiny a rodičovství, náhradní rodinná výchova, týrané, zneužívané a zanedbávané děti, delikvence a agrese mládeže, drogová závislost mládeže, dětská prostituce a pornografie, dodržování práv dítěte, resocializace a reedukace trestaných osob a další. Sociální pedagogika má významnou roli v současné společnosti při narůstající sociální patologii a kriminalitě mládeže.²⁵

Charakter sociální pedagogiky je transdisciplinární a výrazně integrující. Z pohledu životní praxe soustřeďuje a dále rozvíjí poznatky pedagogických, společenských, ale i dalších vědních disciplín jako je sociologie, antropologie, andragogika, psychologie, politologie, teologie, právo, obory medicínské, ale také sociologie práce, speciální pedagogika, pedagogika volného času a multikulturní výchova.²⁶

V první řadě jde o vazbu na sociologii, která poskytuje sociální pedagogice široké poznání o fungování společnosti, její struktuře a o procesech, které v ní probíhají. „*Na základě toho pak je možné uvažovat o společenských cílech a strategiích v oblasti výchovy a vzdělávání, zohledňovat podmínky na úrovni makroprostředí, v němž výchovný proces probíhá. Nejblíže ze všech speciálních sociologických disciplín má sociální pedagogika k sociologii výchovy,*“²⁷ dále také k sociologii města a venkova, k sociologii rodiny, dětí a mládeže, sociologii životního způsobu a k sociální patologii.

---

²⁵ Jůzl, M., Základy pedagogiky: IMS Brno 2010, s. 48.

²⁶ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 52-54.

²⁷ Kraus, B., Sýkora, P., Sociální pedagogika 1: IMS Brno 2009, s. 13.

K psychologii má pedagogika velmi těsné vazby, v této oblasti převážně k sociální psychologii. Předpokladem sociálně výchovného působení je pochopit osobnost vychovávaného. Jednak jeho chování a prožívání, vztah k ostatním a také sobě samému. V oblastech aplikovaných se váže k sociální pedagogice např. psychologická diagnostika a poradenství a forenzní (soudní) psychologie. K poznání osobnosti jako objektu výchovného působení přispívá biologie člověka. Ke komplexnímu pohledu na možnosti ovlivňování člověka přispívají znalosti o biologické podstatě včetně porozumění genetickým základům. Některé medicínské disciplíny mohou významně přispět k pochopení biologických aspektů výchovy. K sociální pedagogice má nejbližší neurologie, geriatric, psychiatrie a sociální lékařství.²⁸

Antropologie vystihuje komplexní přístup k člověku. Pro sociální pedagogiku má význam převážně sociální a kulturní antropologie, která může být jedním ze základních východisek pro moderní sociální pedagogiku a to v souvislosti se základní charakteristikou člověka, jeho zasazením a existencí v konkrétním čase a prostoru. *„Narůstající multikulturnost světového společenství bude vyžadovat stále hlubší pochopení „těch druhých“ a z něj vyplývající porozumění a toleranci k lidem z různých kontinentů, zemí a kultur.“*²⁹

Filozofie je pro sociální pedagogiku, jako pro všechny vědní disciplíny, obecným východiskem. Dává odpovědi na otázky vztahů člověka k přírodě, k druhým lidem, ke společnosti a k sobě samému. *„Z filozofických disciplín má k sociální pedagogice nejbližší filozofie výchovy.“*³⁰

Ve vztahu k sociální pedagogice je rovněž velmi důležitá etika. Jedná se o kategorii dobra, spravedlnosti, důvěry, tolerance a zodpovědnosti, které jsou právě sociální pedagogikou akcentovány.

---

²⁸ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 52-54.

²⁹ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 52-54.

³⁰ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 52-54.

„Ekonomie studující zdroje a způsoby tvorby hmotných statků a také pravidla jejich rozdělování má k sociální pedagogice blízko proto, že z hlediska realizace sociálně výchovného působení jde o sféru v zásadě neziskovou. Ekonomie poskytuje i poznatky o získávání prostředků pro sociální a výchovně – vzdělávací politiku a pomoc.“³¹

Politologie je velmi důležitá pro pochopení politického vývoje nejen ve světě, ale také ve státě, k pochopení politických systémů, řízení společnosti a také úlohy státu v sociální a výchovně vzdělávací oblasti.

Právo – občanské, rodinné, trestní a pracovní mají význam k pochopení podstaty a fungování právního státu, také poskytují poznatky o normách, které se týkají sociálně výchovné práce.

Teologie může poskytnout další dimenzi a sociálně pedagogickým pracovníkům může pomoci prohloubit duchovní život, hodnotovou orientaci a etický kodex. Samotná pedagogika, vedle obecné pedagogiky, historie a metodologických základů má sociální pedagogika blízko k teorii výchovy, k předškolní pedagogice, pedagogické diagnostice a pedagogice volného času. V dnešní době se propojuje sociální pedagogika s andragogikou a gerontagogikou.

Zcela specifický vztah se formoval mezi sociální a speciální pedagogikou. V dnešní době je celá tato oblast poznamenána snahou o integraci postižených do života ostatních, vyskytuje se řada problémů sociálně pedagogického rázu jak u člověka s postižením, tak na straně skupin kam bude jedinec integrován.³²

„Speciální pedagogika je vědní obor, který se zabývá teorií a praxí rozvoje, výchovy a vzdělávání jedinců postižených různými nedostatky tělesnými, smyslovými, duševními nebo poruchami chování. Je zaměřena na celoživotní péči o jedince se sociálními potřebami.“³³

---

³¹ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 54.

³² Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 54-56.

³³ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J., Pedagogický slovník. Praha: Portál 2003, s. 223.

V rámci speciální pedagogiky existuje oblast – etopedie, zabývající se výchovou narušené či obtížně vychovatelné mládeže.

Pozornost bych věnovala také ekologii z hlediska sociálně výchovného, která řeší otázky postavení a působení člověka a celé společnosti v řádu přírody.

Sociální práce je obor, který má nejbližší k sociální pedagogice. Ve své nejširší podobě je vymezována jako disciplína, která se zabývá činnostmi, předcházejícími problémům u jedinců, které vznikají z konfliktů potřeb jedince a společenských institucí. Hlavním záměrem je zlepšovat kvalitu života nebo tyto problémy zmírňovat.³⁴

Matoušek se zmiňuje o sociální práci jako o společensko-vědní disciplíně v oblasti praktické činnosti. Jejím hlavním cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Úkolem sociálního pracovníka je pomáhat jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu uplatnění. Pro toto uplatnění je nutno utvářet příznivé společenské podmínky.³⁵

„Multikulturní výchova je jednak interdisciplinární oblast teorie a výzkumu, jednak soubor praktických aktivit. Usiluje o to, vytvářet prostřednictvím vzdělávacích programů způsobilost lidí chápat a respektovat i jiné kultury než svou vlastní, eliminovat nebo oslabovat etnické či rasové předsudky. Má značný význam vzhledem k vytváření postojů vůči imigrantům, příslušníkům jiných národů, kultur, ras apod.“³⁶

Pedagogika volného času je zaměřena na výchovu, vzdělávání a smysluplné využívání volného času dětí, mládeže a dospělých. „Jev, označovaný jako volný čas, je chápán jako „opak nutné práce a povinností, doba kdy si své činnosti můžeme svobodně vybrat, děláme je dobrovolně a rádi.“ (Pávková a kol., 1999, s. 15) Volný čas tedy zahrnuje: odpočinek, rekreaci, zábavu, zájmové činnosti, dobrovolné vzdělávání, dobrovolnou společensky prospěšnou činnost aj.“³⁷ Pedagogika volného času se snaží ovlivňovat trávení volného času a tím žáky vede k pochopení toho, jak lze volný čas trávit, aby byl pro jedince prospěšný.

³⁴ Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 55-56.

³⁵ Matoušek, O. a kol. : Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003, s. 11.

³⁶ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003, s. 129.

³⁷ Průcha, J., Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2006, s. 93

2. SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA JAKO OBOR

V této kapitole přiblížím sociální pedagogiku jako vysokoškolský studijní obor. Sociální pedagogika jako vědní obor není u nás jednoznačně vymezen. Ani pojetí studijního oboru není na školách úplně jednotné. Budeme-li hledat charakteristiku sociální pedagogiky jako vysokoškolského studijního oboru, tak podle Hřebíčka je tento studijní obor podmíněn odpovídající sociálně-vědní teorií, která má široce a přesně vyjádřený smysl a obsah, je adekvátně strukturovaný a zprostředkovává odborné i všeobecné vědomosti, dovednosti a schopnosti a v první řadě vychází z požadavků praxe.³⁸

2.1 Studijní obor sociální pedagogiky

Studijní obory sociální pedagogiky jsou zřizovány s cílem připravit odborníky, sociální pedagogy, kteří se mohou uplatnit při práci s dětmi, mládeží, dospělými a seniory v rámci oblastí školství, zdravotnictví, ministerstva vnitra apod. Tito absolventi by měli během studia získat soubor patřičných vědomostí, dovedností, návyků a vlastností potřebných pro úspěšný výkon dané profese. Profil absolventa tedy stanovuje určité kvality, kterými by se měl vyznačovat po úspěšném dokončení studia a obdržení příslušného právního dokladu.³⁹

V současné době se v České republice studuje sociální pedagogika na těchto vysokých školách. Jedná se o:

- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JU)
- Masarykova univerzita v Brně (MU)
- Ostravská univerzita v Ostravě (OU)
- Univerzita Hradec Králové (UHK)
- Univerzita Karlova v Praze (UK)
- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB), IMS Brno

V příloze č. I je podrobně popsán studijní program těchto vysokých škol.

³⁸ Hřebíček, L., Ke koncepci vysokoškolského oborového studia sociální pedagogika, IMS Brno, 2000, s. 361-364.

³⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2003, s. 182.

2.2 Uplatnění sociální pedagogiky v praxi

Sociální pedagogika v našich zemích prošla spletitým vývojem a dosud jednotné vymezení této disciplíny neexistuje. „*Jak ale výstižně uvádí Kraus, pohled na současnou sociální pedagogiku však není jednoznačně a uspokojivě dodnes vyřešen ani v zemích, kde má značnou tradici a kontinuita vývoje nebyla nijak porušena.*“⁴⁰

Vývoj sociální pedagogiky nebyl vždy jednotný, rozvíjel se v několika směrech a názory na sociální pedagogiku jednotlivých autorů byly rozdílné. Bakošová chápe sociální pedagogiku jako pedagogiku prostředí, pedagogiku zkoumající otázky výchovy člověka, jako pomoc všem věkovým kategoriím a jako pedagogiku zabývající se odchylkami sociálního chování. Baláž a Přadka sociální pedagogiku dávají do souvislosti s pedagogikou prostředí. Zkoumají přirozené prostředí výchovy jako je rodina, lokální prostředí a vrstevnická skupina. Pozornost věnují také mimoškolní výchově, především výchově ve volném čase a systému dalšího vzdělávání. Lukas a Mees zdůrazňují především důležitost výchovy pro budoucnost dětí. Zabývají se otázkou, jestli je ve výchově nechat volně růst nebo vést nějakým směrem. Oni sami se přiklánějí k názoru, že pokud má být výsledkem výchovy dosažení určitého cíle, je třeba do výchovy zasahovat. Schilling zase chápe sociální pedagogiku jako pomoc, která se zabývá všemi věkovými kategoriemi při výchově, vzdělávání a celoživotním učení, jako pozitivní pedagogiku, ve které jde převážně o vývoj, prohlubování a zlepšování toho, co je již známé a přitom korigování toho ostatního. Puppertz, Schnitzler, Gabura by sociální pedagogiku zaměřovali na odchylky sociálního chování, která by měla sledovat konformitu s normami a poskytovat sociálně integrační pomoc. Předmětem by měly být sociální aspekty výchovy a rozvoj osobnosti člověka. Cílem je vytvoření preventivních opatření, které by se systematicky věnovaly ohroženým a sociálně znevýhodněným skupinám. Sociální pedagogika by měla vést k svépomoci a zlepšení sociálních podmínek, v nichž jedinec či skupina žije.⁴¹

---

⁴⁰ Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 61.

⁴¹ Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 61-62.

„Absolventům oboru Sociální pedagogika se nabízí možnosti uplatnění v těchto profesích:

rezort školství, mládeže a tělovýchovy:

- *školní kluby, družiny, domovy mládeže,*
- *dětské domovy (vychovatel v ubytovacím zařízení),*
- *domovy dětí a mládeže, střediska volného času,*
- *instituce výchovného poradenství (výchovný poradce ve školách),*
- *systemy preventivní výchovné péče (koordinátor prevence, metodik prevence, krizová centra, střediska pro mládež),*
- *sociálně výchovná a osvětová činnost zaměřená na seniory;*

rezort spravedlnosti:

- *oblast penitenciární a postpenitenciární péče (vychovatelé v nápravných zařízeních, institut mediačního a probačního pracovníka);*

rezort práce a sociálních věcí:

- *sociální asistenti,*
- *sociální kurátoři pro mládež,*
- *instituce sociálně výchovné péče o seniory,*
- *ústavy sociální péče;*

rezort vnitra:

- *utečenecké tábory,*
- *okrsková služba,*
- *kriminální prevence;*

oblast církevních společenských a neziskových organizací:

- *instituce péče o mládež, nadace apod.,*
- *humanitární a charitativní instituce, střediska křesťanské pomoci. “⁴²*

---

⁴²Kraus, B., Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál 2008, s. 205.

2.3 Absence profese „sociální pedagog“ v katalogu práce

„Aktualizace tzv. katalogu prací (zařazování pedagogických pracovníků) nepřinesla pro sociální pedagogy příznivé zprávy. Tím, že v tomto dokumentu není uvedena profese sociální pedagog, de facto tato profese v tomto odvětví neexistuje.“⁴³

Ve školství jsou sociální pedagogové velmi často vedeni jako sociální pracovníci, vychovatelé, asistenti pedagoga, nebo jako pedagogové volného času. Jinak tomu není ani ve školských poradenských zařízeních, ke kterým patří pedagogicko-psychologické poradny, střediska výchovné péče a speciálně pedagogická střediska. Ani v těchto zařízeních není sociální pedagog jako pracovník uveden. Ve výčtu odborných pracovníků je uveden pouze psycholog, speciální pedagog a sociální pracovník. Mezi základní otázky, kterými je nutné se zabývat, patří také profesní zařazení sociálních pedagogů, jejich status pedagogického pracovníka i odborná způsobilost. Jednotlivé vysoké školy se ve svém vzdělávacím programu studijního oboru „sociální pedagogika“ natolik liší, že touto obsahovou diverzitou významně limitují jak profesní zařazení, tak uplatnění a využití poznatků a přímé působení ve školství.⁴⁴

„Studijní obor „Sociální pedagogika“ si klade za cíl připravit odborníky, sociální pedagogy, kteří se mohou uplatnit při práci s dětmi, mládeží a dospělými v rámci oblasti školství, sociálních služeb, volnočasových aktivit a v řadě dalších odvětví.“⁴⁵

V České republice se tento obor studuje na šesti univerzitách, které dovedou k úspěšnému absolutoriu a získání titulu Bc. a Mgr. každoročně stovky studentů. Bohužel však stále není rozpracována charakteristika profese oboru sociálního pedagoga, jeho kompetence, podmínky pro výkon jeho profese a možnosti pracovního zařazení. Tabulkové místo pro absolventy v katalogu práce MPSV není stále zařazeno.

⁴³ Mikulková, M., http://www.socioklima.eu/program/files/prispevek_do_sborniku.pdf.

⁴⁴ Mikulková, M., http://www.socioklima.eu/program/files/prispevek_do_sborniku.pdf.

⁴⁵ Plšková, A., Časopis Prevence, listopad 2012, ročník 9, č. 9, s. 7-9.

Uplatnění absolventi nacházejí ve všech typech školských, poradenských, zdravotnických institucí a pomáhajících profesí, kde zastávají pracovní pozice jako je metodik prevence, výchovný poradce, terénní pracovník, nebo sociální asistent.⁴⁶

Studijní program je oborově zaměřen na získání teoretických poznatků založených na stavu vědeckého poznání, výzkumu a vývoji v sociální pedagogice, na zvládnutí její aplikace v práci se žáky a studenty i v řídicích činnostech pracovníků školství. Sociální pedagogika v bakalářském studiu rozvíjí vzdělání v rámci společenskovedních oborových disciplín a prohlubuje metodologické vědomosti. V magisterském studiu rozvíjí a prohlubuje vědeckovýzkumné i aplikační dovednosti, znalosti v oblasti sociální pedagogiky, sociální pedagogické a manažerské psychologie, andragogiky, práva, kulturní a školské politiky, filozofie, antropologie. Dále také prohlubuje poznatky v oblasti sociální výchovy s cílem poskytnout vzdělání pro výkon profese sociálního pedagoga. Koncepce studijního oboru se zaměřením na školství vychází z potřeb standardů a kompetencí požadavků MŠMT. Ten je koncipován komplexně s ohledem na nové kontexty práce sociálního pedagoga a vychází z širšího pojetí sociální pedagogiky, které klade důraz na kvalitu a efektivnost individuální práce se žáky a studenty. Dle získaných vědomostí a kompetencí si můžeme představit profil absolventa. Absolvent se umí na základě studia sociální pedagogiky orientovat v problematice společenských jevů a v sociálně pedagogickém dění, využívat získaných poznatků všech disciplín oboru ve společenských souvislostech.

Dnešní doba s projevy negativního chování dětí a mládeže vyžaduje ve škole působení i jiných odborníků než pedagogů různých předmětů, kteří jsou často vyčerpaní a vyhořelí svými vysokými úvazky a povinnostmi s přípravou na vyučování. Základní školy volají po zavedení pozice sociálního pedagoga, který by se věnoval komunikaci s rodinou i sociální práci, zlepšení klimatu třídy, školy a vrstevnických vztahů.⁴⁷

---

⁴⁶ Plšková, A., Časopis Prevence, listopad 2012, ročník 9, č. 9, s. 7- 9.

⁴⁷ Plšková, A., Časopis Prevence, listopad 2012, ročník 9, č. 9, s. 7- 9.

3. SOCIÁLNÍ PEDAGOG JAKO PROFESE

Sociální pedagogika se svým využitím řadí také mezi obory označované jako pomáhající profese. Jejich humanistická orientace není zaměřena pouze na potřebu a ochotu pomáhat druhým lidem, ale převážně na individuální potřeby daného jedince. Profese sociálního pedagoga ale v praxi chybí. Většinou jsou tito pracovníci vedeni jako metodik školní prevence, psycholog nebo výchovný poradce. Sociální pedagog je absolvent bakalářského či magisterského vysokoškolského studijního oboru sociální pedagogika. Jedná se tedy o odborně vzdělaného pracovníka.

3.1 Kompetence a vymezení profese sociálního pedagoga

Výchozím aspektem pro určení sociální role pedagoga jsou jistá očekávání, požadavky společnosti na způsob jeho chování související s jeho profesionální rolí vychovatele. Tato očekávání a normy určují jak jeho výchovně vzdělávací činnosti, tak jeho chování v ostatních společenských situacích. Sociální role tedy určuje celkový rámec chování, do které se tato profese zařazuje.⁴⁸

Nejprve bych zmínila něco k samotnému pojmu profese. Pojem profese může být chápán jako specifický, užší než je pojem povolání. Povolání je pro společnost formou nějaké ekonomické aktivity, jejímž cílem je zajišťování obživy. Profesi lze tedy definovat jako jednu ze základních sociálních charakteristik člověka, zajištění jeho existence, ekonomického standardu, jako důležitý prostředek socializace, seberealizace a získání pocitu společenské prospěšnosti. „*Profesní povolání vyžadují všeobecně vyšší kvalifikaci, na znalostech je založena také profesionální autorita. K profesi se váže také etický kodex.*“⁴⁹

⁴⁸ Vašutová, J., Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu. Paido, Brno 2004, s. 69.

⁴⁹ Kraus, B., Poláčková, V. et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 33.

Popis profese sociálního pedagoga můžeme spojovat s pojmem profesní kompetence, které můžeme chápat jako popis jeho profesní kvality. Do pojmu profesní kompetence zahrnujeme spektrum podmínek, předpokladů pro jejich naplnění. Mezi nejčastější můžeme zahrnout znalosti, dovednosti, postoje a zkušenosti, které vždy sociální pedagogové uplatňují při své činnosti.⁵⁰

Mozaika těchto činností bývá velmi široká a pestrá, stále nová, neopakovatelná, tvořivá a původní. Pracovní činnosti mají povahu výchovného působení ve volném čase, vytváření volnočasových aktivit, poradenské činnosti na základě diagnostiky a sociální analýzy problému a životní situace, v níž se vychovávaný nachází, dále reedukační povahu, resocializační péči a terénní práci. Dle věkové kategorie se jedná především o činnosti, které jsou zaměřené na děti a mládež, ale také na dospělé a seniory. Vedle této práce, která je cílená na výchovný objekt, jde i o práci s rodiči, dalšími pedagogickými pracovníky, odborníky a sociálními pracovníky. Jedná se také o činnosti organizátorské, manažerské, koncepčního, metodického i výzkumného charakteru. Prvním předpokladem kompetencí u profese sociálního pedagoga jsou vědomosti širšího společensko-vědního základu, vědomosti z oblasti biomedicínské, z oblasti sociální politiky, práce a práva. Dále jsou to poznatky ze sociální pedagogiky, pedagogiky volného času, z teorie komunikace a poznatky z oblasti managementu, personalistiky a jiné zájmové oblasti. Mezi dovednosti sociálního pedagoga můžeme zařadit sociální komunikaci, diagnostiku prostředí, vedení dokumentace, řešení problémů, tvorbu projektů v zájmové činnosti. K těmto vědomostem a dovednostem se připojují požadavky na vlastnosti osobnosti po stránce psychické a fyzické. Požadavek na psychiku je vnímavost pro různé životní situace, různá prostředí, celková vyrovnanost, emocionální stabilita, trpělivost, sebekontrola a morální požadavky. Potřebné jsou také schopnosti kreativity, asertivního jednání, originality a celkové aktivity.⁵¹

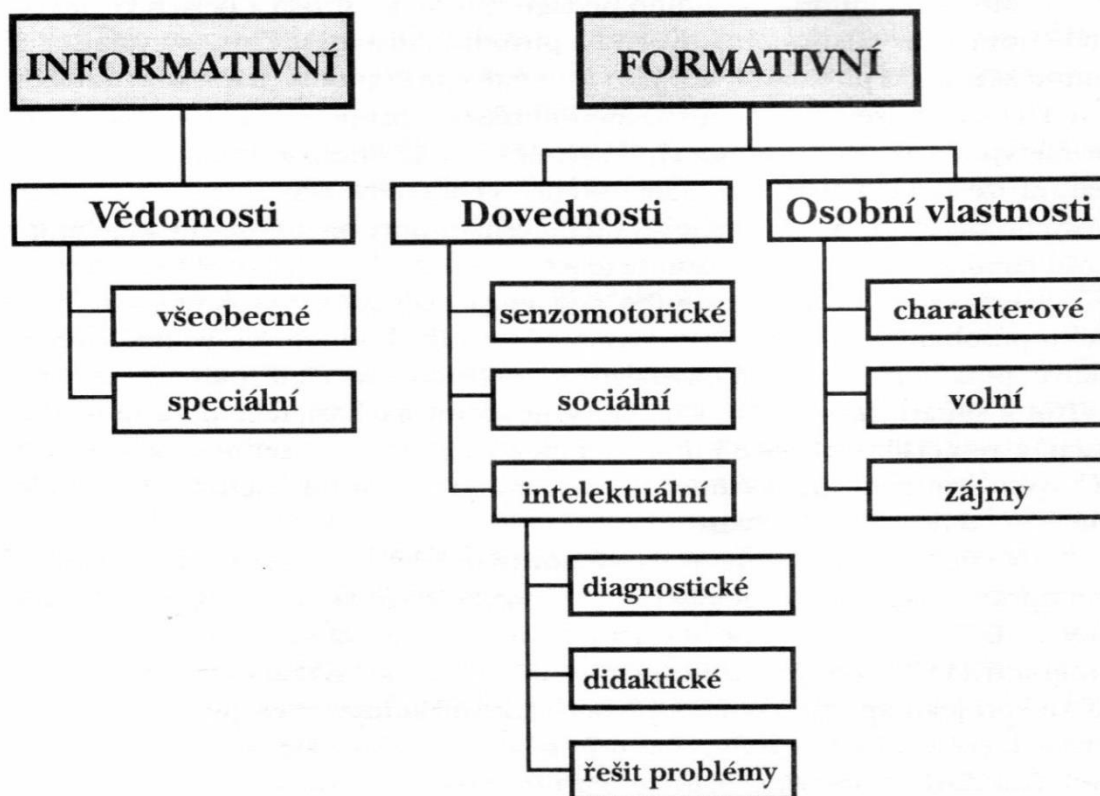
---

⁵⁰ Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 75.

⁵¹ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 34-36.

Jako názorný pohled na model kompetencí sociálního pedagoga přikládám schéma, které uvádí Kraus v publikaci Člověk-prostředí-výchova.

Obr. č. 1

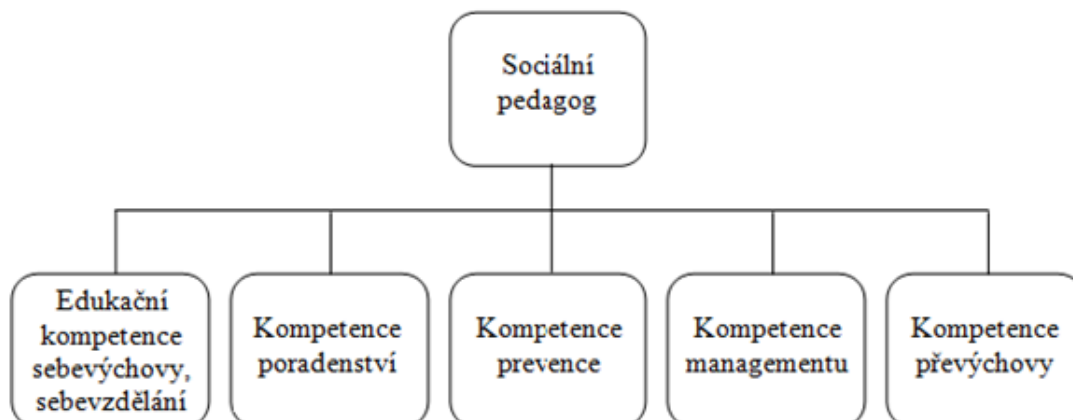
Zdroj: Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 36.

Z uvedeného schéma vyplývá, že sociální pedagog musí splňovat požadavky s určitou výbavou vědomostí, dovedností a mít osobnostní vlastnosti. Jde o vědomosti širšího společensko-vědního základu. Pokud jde o dovednosti, tak základem je výbava v sociální komunikaci a diagnostice, musí umět vést dokumentaci, řešit problémy, tvořit projekty a využívat svých kompetencí. Jako osobnostní vlastnosti jsou kladeny požadavky na psychiku, vnímavost pro různé životní situace, různá prostředí, celkovou vyrovnanost a schopnost sebekontroly. Sociální pedagog se také neobejde bez kreativity, originality a celkové aktivity.⁵²

⁵² Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 36.

Bakošová zase pohled na kompetence sociálního pedagoga rozdělila ve své publikaci Sociální pedagogika jako životná pomoc na pět typů.

Obr. č. 2

Zdroj: Bakošová, Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc, 2008, s. 193.

- **Kompetence edukační** – se týkají výchovy, převýchovy, vzdělávání, sebevzdělávání. Podle její teorie je sociální pedagog spoluvůrcem teorie sociální pedagogiky, vytváří ji studiem domácí a zahraniční literatury, vlastní vědecko-výzkumnou činností a poznáváním potřeb, které vyplývají z praxe.
- **Kompetence převýchovy** – jde o to, že pokud je sociální pedagog dobře vybaven edukačními kompetencemi, tak lehce rozpozná odklon od normy. Normy mravní, sociální, emoční či mravní narušenosti, kriminální činností, patologické závislosti aj. Základem převýchovy by měla být především reedukace namísto represe.
- **Kompetence poradenství** – sociální poradenství se poskytuje osobám v nepříznivé sociální situaci. Mělo by přispět k jejich sebepoznání a ujasnit si životní priority a cíle. Toto poradenství se má týkat nejen osob potřebných, ale i učitelů a pedagogických pracovníků formou monitoringu pedagogických situací, aby se dalo předejít případnému syndromu vyhoření. Další skupinou jsou rodiče, kde má být sociální pedagog nápomocen radou k výchově a správnému vývoji dítěte.
- **Kompetence prevence** – jde o primární a sekundární činnost, která by měla zamezit různým sociálním případům a měla by působit proti předsudkům týkající se drogově závislých či bezdomovců.

- **Kompetence manažerské** – jedná se o interdisciplinární spolupráci s dalšími odborníky různých profesí a řadou institucí a organizací při řešení problémů a zajišťování pomoci potřebným.⁵³

Matoušek se zase ve své soustavě profesních kompetencí nezabýval pouze kompetencemi konkrétně sociálního pedagoga, ale všech pracovníků v sociální sféře. Rozpracoval je do několika bodů:

- *„Zdatnosť a inteligencia – sociálny pracovník bude riešiť náročné úkoly a bude čeliť psychickému a fyzickému vyčerpaniu. Potrebuje k tomu teda fyzickú zdatnosť, odolnosť voči stresu, schopnosť sa vzdelávať a realizovať výskumné poznatky do praxe.*
- *Priateľivosť – myslí sa tým emočná zrelosť, vzťah ke klientovi, schopnosť vzbudiť sympatie.*
- *Dôveryhodnosť – diskretnosť, porozumenie a vzbudiť hlavne u klienta dôveru.*
- *Komunikačná dovednosť – naslouchanie, empatie, organizace.“⁵⁴*

Kraus klade u sociálního pedagoga důraz na vědomosti a dovednosti, Bakošová se zaměřuje na výchovu, prevenci a management a Matoušek upřednostňuje spíše vlastnosti fyzické.

---

⁵³ Bakošová, Z. Sociálna pedagogika jako životná pomoc.: Public promotion, s. r. o., 2008, s. 192-194.

⁵⁴ Matoušek, O., a kol.: Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál, 2003, s. 52-54.

3.2 Uplatnění sociálního pedagoga ve školství

Sociální pedagogiku můžeme chápat jako vědeckou disciplínu, zabývající se výchovou v různých sociálních prostředích. Z toho vyplývá, že profese sociálního pedagoga zahrnuje širokou oblast jeho uplatnění.⁵⁵ Ve školství se jedná např. o školní poradenská zařízení, školská metodická a vzdělávací zařízení, předškolní zařízení, centra výchovné a psychologické prevence, pedagogicko-psychologické poradny a mnoho dalších.

Dnešní doba a projevy chování dětí a mládeže v základních a středních školách vyžadují i působení jiných odborníků než jsou pedagogové různých předmětů. Činnost výchovných poradců, poradců prevence a psychologů někdy zastávají pedagogové při svém pedagogickém úvazku. Je zde snaha o dosažení vyšší odborné úrovně přeškolením těchto pedagogů, ti jsou však vyčerpaní svými povinnostmi a přípravami na vyučování. Právě z tohoto důvodu se volá po zařazení ještě jiných odborníků, jako jsou sociální pedagogové.⁵⁶

Ze svého pohledu a několikaleté praxe ve školství si myslím, že tato profese by našla své uplatnění. Pokud se sociální pedagog bude včas, důsledně a systematicky ve školách věnovat těm, u kterých je jen malý náznak nějakého problému, tak může zmírnit nebo zamezit problému mnohem většímu, který může vyvrcholit v pozdějším věku. Také pro žáka je snadnější jít se svým problémem za člověkem tzv. „nestranným“, než za svým učitelem, který ho učí. Měl by mít pocit, že v případě nesnáží je tam člověk, který se věnuje pouze jemu a nemá ještě k řešení další povinnosti k zabezpečení školní výuky. Na některých školách je možnost konzultace se školním psychologem. Přece jenom je zde ale slovo „psycholog“ a návštěva psychologa není zase až tak běžná. Žáci se obávají určité negativní reakce, posměchu ze svého okolí, od svých vrstevníků.

---

⁵⁵ Švec, V., Sociální pedagogika jako obor vysokoškolského studia. IMS Brno, 2002, s. 12.

⁵⁶ Bakošová, Z. Sociální pedagogika ako životná pomoc.; Public promotion, s. r. o., 2008, s. 192-194.

Současná společenská situace vybízí k rozvoji činnosti sociálních pedagogů, existuje i společenská poptávka po těchto službách. Školy stále častěji volají po zřízení pracovního místa školního psychologa. Mikulková se domnívá, „že *potřeby škol směřují právě k odbornosti sociálních pedagogů spíše než psychologů. Prioritou se stává výchova ke kázni, kooperaci a vzájemného soužití. Do této oblasti možností práce sociálních pedagogů řadíme:*

- *předškolní zařízení, práce s rodiči a dětmi,*
- *školní poradenská zařízení - prevence a řešení patologických jevů,*
- *školní metodická a vzdělávací zařízení – sociálně edukační a aktivizační programy,*
- *externí odborné služby,*
- *výzkumná a publikační činnost.“⁵⁷*

Zde ještě nastíním uplatnění sociálního pedagoga v resortu školství, jak ho uvedla Bakošová.

Mateřská škola: výchovně vzdělávací a sociální činnost, spolupráce s rodinou a veřejností.

Zařízení pro volný čas ve škole: školní kluby, domovy mládeže, zájmové kroužky.

Základní a střední školy: sociální pedagog jako koordinátor prevence, řešení pedagogických situací, řešení sociálně patologických jevů, násilí, záškoláctví, ochrana práv dětí a učitelů, spolupráce mezi rodinou a školou.

Centrum výchovné a psychologické prevence: výchovná prevence sociálně patologických jevů, cílevědomá a systematická prevence pro jednotlivé školy.

Pedagogicko-psychologická poradna: výchovné problémy, které pochází z rodinného a školního prostředí, emocionálně narušené chování dětí v rodině, škole, práce s dětmi a rodiči.⁵⁸

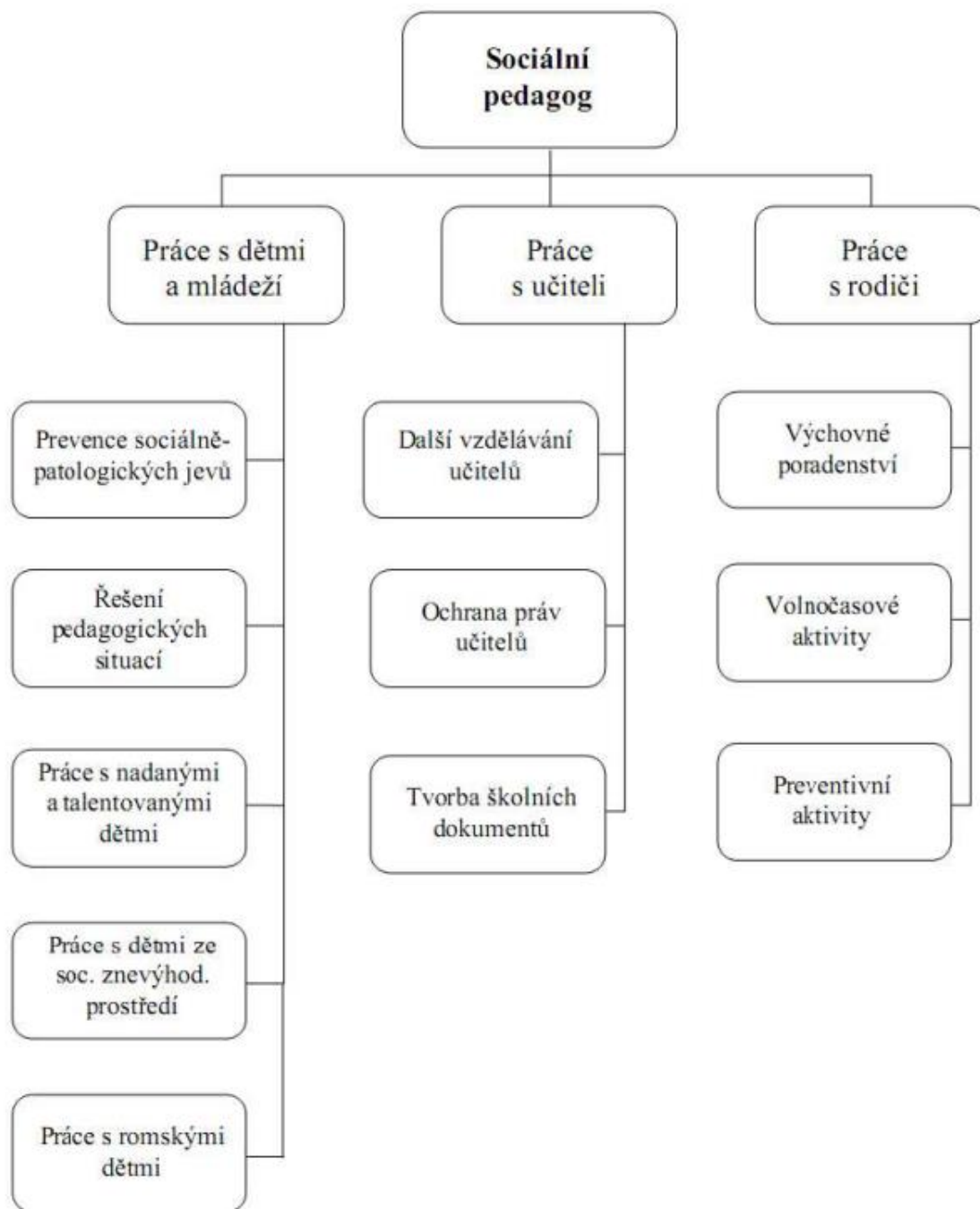
---

⁵⁷ Mikulková, M., http://www.socioklima.eu/program/files/prispevek_do_sborniku.pdf.

⁵⁸ Bakošová, Z. Sociální pedagogika jako životná pomoc, Public promotion, s. r. o., 2008, s. 200.

Uvedené schéma znázorňuje činnost sociálního pedagoga ve škole podle Bakošové.

Obr. č. 3

Zdroj: Bakošová, Z., Sociální pedagogika jako životná pomoc, 2008, s. 197.

3.3 Sociální pedagog - žák - rodina

Názory mnohých pedagogů jsou takové, že vzdělávání mládeže bez dobrých vztahů a kooperace mezi rodiči a školou nemůže úspěšně fungovat. Tvrzení je to oprávněné, ke kterému se pedagogika dopracovala poměrně nedávno. Předtím převládalo tvrzení, že edukační role rodičů a školy produkují oddělené aktivity. Škola vzdělává a rozvíjí kognitivní složku osobnosti, rodiče vychovávají. Teprve nedávno se toto pojetí začalo opouštět a prosazovat jiný přístup: „*Škola a rodina musí spolu komunikovat a kooperovat.*“⁵⁹ Rodiče tedy nemají být jen pozorovateli, ale mají se školou spolupracovat a pomáhat jí při edukaci. Týká se to nejvíce dětí neúspěšných, dětí nedokončujících povinné školní vzdělávání. Jedná se zejména o případy dětí ze socioekonomicky nižších vrstev populace a z rodin etnických nebo rasových minorit, tudíž se požadavky na kooperaci se školou týkají hlavně jich.⁶⁰

Mělo by vzniknout partnerství rodiny a školy. Rodiče se mohou aktivně účastnit ve veřejné správě a kontrole škol, umožňuje jim to legislativní opatření. „*V České republice jsou práva rodičů ve vztahu ke škole významně posílena podle nového školského zákona č. 561/2004 Sb., §167 a §168, se při základních, středních a vyšších odborných školách se zřizuje školská rada.*“⁶¹ Ta má velké pravomoci, např. schvaluje školní řád, vyjadřuje se ke vzdělávacímu programu, atd.

Realita je však jiná. Ze své zkušenosti pedagoga vím, že rodiče nijak nejeví zájem o informace o škole, kterou navštěvuje jejich dítě, ale mnohdy nejeví ani zájem o informace o dítěti samotném.

Sociální pedagog by měl být spojkou mezi žákem, rodinou a školou. Měl by řešit problém, se kterým se žák na něho obrátí. Aktivně komunikovat s rodiči, být ve spojení. Důležité je také působit preventivně, snažit se problémům předcházet.

⁵⁹ Průcha, J., Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2006, s. 173.

⁶⁰ Průcha, J., Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2006, s. 173-174.

⁶¹ Průcha, J., Přehled pedagogiky, Úvod do studia oboru. Praha: Portál, 2006, s. 174.

Žáci nemají problémy pouze mezi svými vrstevníky a spolužáky, které se projevují formou posměchu, fyzického napadení, šikany, ale také v rodině, kde nemají dobré rodinné zázemí, pochází z rodiny, kde je pouze jeden z rodičů, z rodiny kde se vyskytuje alkohol, psychické či fyzické násilí. V posledních letech dochází také ke konfliktům mezi žákem a pedagogem. Jedná se například o rozdílné představy dodržování školního řádu, hodnocení žáka za jeho vědomosti a dovednosti, rozdílné názory, představy, postoje a potřeby. To vše vede ke střetu slovnímu, někdy ovšem i k fyzickému napadení. Na sociálního pedagoga by se neměli obracet jenom žáci, ale také rodiče a kolegové z řad pedagogů.

„Sociální pedagog bude tedy často vstupovat do problémových vztahů v rodině, ve škole, musí být proto schopen identifikovat, hodnotit a řešit spory s využitím metod řešení námitek, vyjednávání, technik zvládnání manipulace a reagování v konfliktech.“⁶²

Dále:

- vytvářet a udržovat pracovní vztahy,
- vyjednávat šetrně a zdvořile zacházet se všemi zúčastněnými,
- jednat emocionálně podpurným způsobem i v obtížných krizových situacích,
- zvládat konfliktní situace či problémové osoby.

Sociální pedagogika je pedagogikou života. Je stará jako lidstvo samo. Dokud lidé budou chtít být lidmi, sociální pedagogika bude jedním z nejdůležitějších oborů lidského poznání a činností.⁶³

Sociální pedagog dle Mikulkové potřebuje:

- *„optimismus - aby mohl přinášet lidem naději na změnu,*
- *odvahu - aby se nedal zastrašit nesnázemi lidských osudů,*
- *smysl pro realitu - aby si uvědomil vlastní limity, ale i skutečné potřeby a možnosti svých klientů,*
- *kreativitu - aby nespolehal na osvědčený univerzální recept na dobrý život, ale hledal vždy znovu v zájmu klienta nové způsoby, nové cesty, nové pohledy,*

---

⁶² Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 83.

⁶³ Procházka, M., Sociální pedagogika. Grada Publishing, a. s., 2012, s. 83 - 84.

- *politické myšlení - aby se chtěl a uměl zabývat potřebami společnosti jako celku i jednotlivce,*
- *sociální citění – aby rozumem hledal, ale i srdcem pochopil,*
- *sebekázeň – aby umožnil klientovi realizovat jeho vlastní životní cestu a nenutil mu svou,*
- *trpělivost – aby si vždy znovu uvědomoval, že žijeme stále „napoprvé“ – život je souvislá řada pokusů a omylů, úspěchů a pádů,*
- *profesionalitu – aby mohl mít potřebný odstup a znal svoji pracovní roli a cíl své práce,*
- *radost – protože je nejsilnějším motorem i odměnou dobrého života.“⁶⁴*

Současnou rodinu je možno považovat za institucionalizovaný sociální útvar nejméně tří osob, mezi nimiž existují rodičovské, příbuzenské nebo manželské vazby. Výchozím znakem rodiny je nejméně jedno dítě. Je prvním prostředím socializace a výchovy dětí. Pro jednotlivé členy je jedinou, nenahraditelnou hodnotou lidského života, ve které všichni členové hledají únik před vnějším světem od náročných životních situací. Typologie současné rodiny je velmi diferencovaná. Jedním z kritérií je členění rodiny na úplnou a neúplnou, na rodinu se specifickými problémy a rodiny odlišné etnicky. Ideální rodina je rodina funkční. Na kvalitě života se podílí podmínky rodinného prostředí, materiální, psychologické a kulturní. Modely a styly výchovy poukazují na vhodnou či nevhodnou interakci rodičů a dětí, na pravidla, kterými se rodiče řídí při výchově dětí.⁶⁵

Jak již bylo zmíněno, je rodina první sociální skupinou, která učí dítě přizpůsobovat se sociálnímu životu, osvojovat si základní návyky, způsoby chování, které společnost od jedince očekává. Hovoříme o socializačně-výchovné funkci, kterou rodina zabezpečuje. Úkolem je tedy příprava dětí a mladistvých na vstup do praktického života. Dítě však není jen pasivním článkem, ale v procesu socializace uplatňuje svou vůli, své zájmy a přání.⁶⁶

---

⁶⁴ Mikulková, M., http://www.socioklima.eu/program/files/prispevek_do_sborniku.pdf.

⁶⁵ Bakošová, Z., Lubelcová, G., Potočárová, M., Sociálna pedagogika pro stredné pedagogické školy. Bratislava, 2005, s. 32-46.

⁶⁶ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 80.

Jako další významnou socializační institucí je nepochybně škola. Má-li plnit nároky společnosti, musí výchovný proces přiblížit mladé generaci všechna výchovná schémata, ze kterých by pochopila, co se od ní v dalším životě očekává. Příprava mladé generace je tedy chápána jako adaptace na společenské změny. Jedná se o procesy rozhodování, pružného reagování na rychlé změny života, na utváření sociálních dovedností, vzdorování různým vlnám a nástrahám života, zodpovědnosti za své jednání a učení se orientovat se sami v sobě. Z předcházejícího vyplývá, že škola není jenom institucí vzdělávací, ale i výchovnou. Škola též zajišťuje funkci rekreační, podstatu míří do sféry volného času žáků.⁶⁷

Jako další funkci bych uvedla funkci poradenskou spojenou s pomocí některým skupinám žáků. Např. dětem jiných národností, dětem z narušeného rodinného prostředí, dětem s postižením při integraci s dětmi zdravými. Tato funkce je redukována na poradenství profesní a to poradci z řad učitelů. Jen málo škol zabezpečuje tuto funkci profesionálně psychologem. Tato zmíněná funkce by měla směřovat nejen k dětem, ale také k rodičům a samotným učitelům.⁶⁸

V závěru této kapitoly bych chtěla zdůraznit jak je velmi důležité propojení mezi žákem, učitelem, rodinou a školou z důvodu lepší komunikace a socializace žáků, zamezení či předcházení různým patologickým jevům, konfliktům mezi žáky, či střetu žáka s učitelem. „*Vztah rodiče – škola je významný sociální vztah ovlivňující úspěšnost výchovně – vzdělávacího procesu, učení žáků a jejich osobnostní rozvoj. Jeho předpokladem je vzájemná otevřenost, informovanost a ochota komunikovat.*“⁶⁹

Vztah rodiče – učitel je významný pro úspěšnost žáka. Realizuje se ve formách pravidelných informací o žácích a jejich hodnocení, společné třídní schůzky, konzultace, individuální rozhovory s rodiči za přítomnosti žáka, konzultace s učiteli, ale také učitelova znalost situace v rodině. Vztah učitel – žák je mezilidský vztah ovlivňující průběh a výsledek pedagogických schopností a výkladu učiva, žákova učení, kvalitu spolupráce, sociální percepce, emocionální a motivační aspekty výuky.⁷⁰

⁶⁷ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 80.

⁶⁸ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 80.

⁶⁹ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009, s. 373.

⁷⁰ Průcha, J., Walterová, E., Mareš J., Pedagogický slovník. Praha: Portál, 2009, s. 373.

3.4 Vliv prostředí na vývoj jedince

Pojem prostředí je pojmem všeobecně známým a užívaným. Jedná se o předměty, jevy existující kolem nás, nezávisle na našem vědomí. Jde tedy o určitý prostor, objektivní realitu, který vytváří podmínky pro život, hovoříme tedy o životním prostředí. „*Životní prostředí člověka lze tedy vymezit jako tu část světa, s níž je člověk ve vzájemném působení, tj. na člověka působí svými podněty, ovlivňuje jeho vývoj a on na tyto podněty reaguje, přizpůsobuje se a také aktivně svou prací mění.*“⁷¹

Prostředí můžeme rozčlenit do několika různých typů: makroprostředí, regionální prostředí, lokální prostředí, mikroprostředí, pracovní, obytné rekreační, přirozené, umělé, přírodní, společenské, sociální, kulturní, venkovské, městské, velkoměstské, aj. Největším problémem se stává prostředí závadové a deviační. Takovéto prostředí není zárukou žádoucího rozvoje osobnosti a přímo jej často ohrožuje. Z pohledu sociální pedagogiky má každé prostředí dvě stránky. Ta první je materiální (věcná, prostorová) a lze ji charakterizovat tím, jaký prostor dané prostředí vymezuje, a jakými věcmi či technikou je vybaven. Ta druhá je sociálně psychická (osobnostně vztahová) a je dána lidmi v daném prostoru a vztahy mezi nimi vytvořenými. Prostředí, do kterého se rodíme, ve kterém vyrůstáme a žijeme, v nás zanechává stopy a v nějaké míře nás poznamenává a ovlivňuje.⁷²

Člověk, který žije v konkrétním prostředí je také vystaven jeho vlivům. „*Není však jen pasivním objektem těchto vlivů, nýbrž je aktivním subjektem, který se nejen přizpůsobuje prostředí, nýbrž do prostředí aktivně zasahuje – přizpůsobuje si ho. Je také schopen řídit své vlastní aktivity a svůj rozvoj, tzn., je schopen seberegulace.*“⁷³

Každý člověk je jedinečnou neopakovatelnou osobností a jeho formování a vývoj je ovlivněn jak dědičností, tak i prostředím. „*Vývoj psychiky se realizuje zráním a učením. Zráním označujeme změny určované převážně vnitřními biologickými činiteli (růst, pohlavní dospívání). Učení se týká změn, které souvisejí s interakcí*

⁷¹ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 99.

⁷² Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 100 - 102.

⁷³ Vízdal, F., Sociální psychologie: IMS Brno, 2010, s. 39.

jedince a prostředí. Zrání a učení jsou navzájem spjaté stránky vývoje. Na vývoj člověka působí jak vnitřní biologické podmínky a vliv prostředí, tak i jeho vlastní aktivita. “⁷⁴

Vnitřní biologické podmínky vývoje tvoří vrozené předpoklady (dispozice, vlohy), které si jedinec přináší jako výbavu dědičnou a také vlivy působící na vývoj dítěte v období prenatálním, perinatálním a postnatálním. Vlivy prostředí zahrnují přírodní klimatické podmínky, životní prostředí, sociální prostředí, v němž jedinec vyrůstá, jako je vliv rodiny, vrstevníků, zájmových skupin, výchova v rodině a škole, kulturní prostředí a jiné. Vlastní aktivita jedince je velmi důležitým aspektem vývoje. Člověk má určitou svobodu v tom, co sám ze sebe během života vytvoří.⁷⁵

Význam prostředí je hodnocen odborníky v různých názorech a teoriích odlišně. Od pohledu formování v dědičnosti, až po narozeného člověka, kterého vidí Lock jako nepopsanou desku, na které teprve život vlivem prostředí a výchovou zanechá stopy. Od narození člověk do sebe nasává vše, co kolem sebe vnímá a přenáší si později do života rodiny. Prostor ovlivňující utváření osobnosti může působit pozitivně, nebo v opačném případě negativně.⁷⁶

Úloha prostředí ve výchově má dvě funkce. První je situační, jedná se o to, že každá výchovná situace se odehrává v nějakém konkrétním prostředí jako je například třída, klubovna, hřiště, která působí ve směru výchovného úsilí a v souladu s výchovným cílem. Působí tedy pozitivně. V opačném případě působí v rozporu s těmito cíli, a to negativně. Druhou funkci můžeme označit jako výchovnou – formovací. Konkrétní prostředí ovlivňuje jednání a výrazně se podílí na rozvoji osobnosti. Jednání dětí se mění podle toho, jak střídají prostředí, jinak ve třídě, jinak na hřišti. Výchovné působení je organizované, záměrné a uměle navozené. Rozlišujeme ještě přímé výchovné působení, kde je přímý vliv vychovatele na vychovávaného a nepřímé, kde vychovatel nevstupuje do situace, ale jen vytváří určité podmínky. Působení prostředí na jedince je tedy spontánní a přirozené.⁷⁷

---

⁷⁴ Gillernová, I., Buriánek, J., Základy společenských věd pro střední školy. Fortuna. Praha 2006, s. 24.

⁷⁵ Gillernová, I., Buriánek, J., Základy společenských věd pro střední školy. Fortuna. Praha 2006, s. 24 - 26.

⁷⁶ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 104 - 105.

⁷⁷ Kraus, B., Poláčková, V., et al. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido, 2001, s. 105 - 107.

„Lidská společnost svými vlivy vstupuje do průběhu celého lidského života. Přitom působení společnosti na jedince je velmi různorodé, některé vlivy se vzájemně doplňují, jiné působí naopak protikladně. Všechny dohromady představují sociální determinaci vývoje lidského jedince. S trochou nadsázky můžeme říci, že bez působení lidské společnosti se jedinec nestane člověkem.“⁷⁸

---

⁷⁸ Gillernová, I., Buriánek, J., Základy společenských věd pro střední školy. Fortuna. Praha 2006, s. 25.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4. PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část navazuje na část teoretickou. V teoretické části jsem poukázala na široké možnosti uplatnění sociálního pedagoga vzhledem k jeho kompetencím a zabývala se jeho absencí zařazení do katalogu práce MPSV.

V praktické části se pokusím ověřit možnosti uplatnění sociálního pedagoga v praxi a jeho prospěšnost a přínos v resortu školství.

Stanovila jsem si cíle a hypotézy výzkumu, výzkumnou metodu a vybrala respondenty. Po získání údajů výsledky budu analyzovat a interpretovat.

4.1 Metody, cíle výzkumu a stanovení hypotéz

Metody výzkumu

Pro realizaci výzkumu jsem zvolila metodu kvantitativní, technikou dotazníku. Dotazník je jednou z nejčastěji využívaných metod hromadného získávání údajů. Jedná se o písemnou formu kladení otázek a následné získávání odpovědí na tyto otázky. Metoda dotazníku je výhodná při oslovení většího počtu respondentů a získání většího počtu dat. Dotazník vytvořený k výzkumu s tématem uplatnění sociálního pedagoga ve školství je strukturován následovně. Na počátku je zařazen stručný úvod, ve kterém je respondent seznámen s tématem výzkumu, kterým se dotazník zabývá a k jakému slouží účelu. V dotazníku je 10 otázek určených studentům střední školy vztahujících se ke školnímu prostředí a k osobě sociálního pedagoga. Otázky v dotazníku jsou uzavřené a respondent má možnost u každé otázky formou křížku označit pouze jednu vybranou odpověď.

Před samotným výzkumem jsem se rozhodla provést předvýzkum. Deseti vybraným respondentům, studentům prvního ročníku oboru kadeřník jsem osobně předala dotazník a poprosila o jeho vyplnění. Předvýzkumem jsem si chtěla ověřit, zda formulace položených otázek je srozumitelná a není-li potřeba jejich přeformulování. Dotazníky byly vráceny všechny a potvrdilo se mi, že otázky jsou pro respondenty srozumitelné a dokáží na ně odpovědět.

Cíl výzkumu

Cílem výzkumu praktické části bakalářské práce je zjistit potřebu a možnosti uplatnění sociálního pedagoga na střední škole.

Stanovila jsem si následné dílčí cíle:

1. Zjistit zda se studenti již setkali s pojmem „sociální pedagog“.
2. Zjistí uplatnění profese sociálního pedagoga na střední škole.
3. Zjistit, co si studenti představují pod pojmem „sociální pedagog“.

Hypotézy

Na základě stanovených cílů výzkumu jsem stanovila následující hypotézy:

Hypotéza č. 1

Předpokládám, že studenti na střední škole se již s pojmem „sociální pedagog“ setkali.

Hypotéza č. 2

Předpokládám, že profese sociálního pedagoga na střední škole by našla své uplatnění.

Hypotéza č. 3

Předpokládám, že studenti si pod pojmem „sociální pedagog“ představují profesi jako učitel, nebo vychovatel se zaměřením na patologické jevy.

4.2 Výběr respondentů

Pro výzkum své bakalářské práce na téma uplatnění sociálního pedagoga ve školství jsem si vybrala studenty Střední školy potravinářské, obchodu a služeb v Brně. Jedná se o studenty ze dvou tříd prvního ročníku tříletého učebního oboru kadeřník, který je zakončený závěrečnou učňovskou zkouškou. Tito studenti jsou na začátku svého studia, učební obor si zvolili po ukončení základní devítileté školní docházky. Studenti na střední škole jsou z různých měst jihomoravského kraje a v prvním ročníku začínají poznávat nové prostředí, pedagogické pracovníky a své vrstevníky, spolužáky. Jako druhou skupinu jsem vybrala studenty ze dvou tříd čtvrtého ročníku čtyřletého učebního oboru kosmetika. Studenti jsou již na škole čtvrtým rokem, jsou velmi dobře obeznámeni s prostředím školy, školním klimatem, pedagogickými pracovníky a spolužáky. Studijní obor kosmetika je ukončen maturitní závěrečnou zkouškou. Studenti jsou tedy v posledním ročníku a připravují se na své budoucí povolání.

Záměrně jsem si vybrala studenty, kteří jsou na počátku svého studia a studenty, kteří studium končí, abych mohla porovnat jejich postoje, názory a zkušenosti, které se mění v průběhu studia a věkem. Studenti jsou i záměrně z odlišných studijních oborů s různou náročností studia a jeho zakončením.

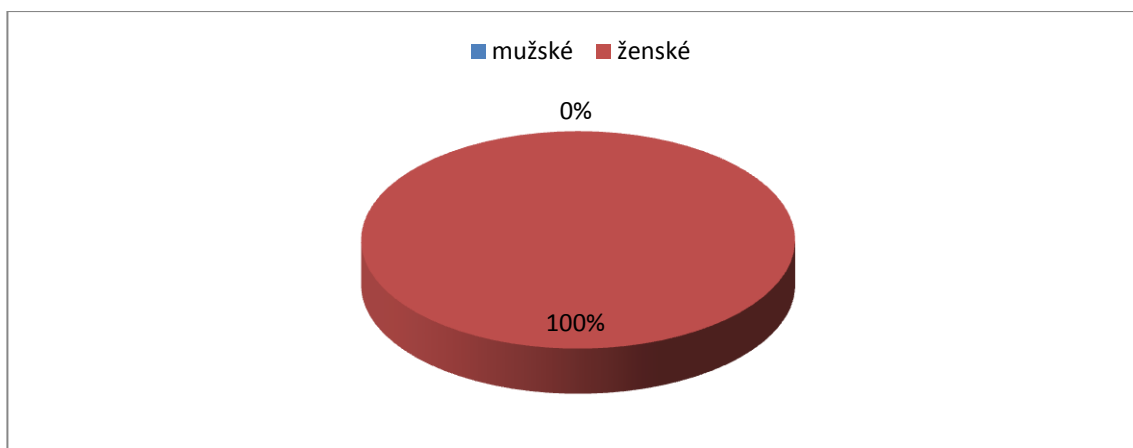
Dotazníky jsem studentům distribuovala osobně během měsíce ledna. U studentů prvního ročníku oboru kadeřník jsem rozdala celkem 56 dotazníků. U čtvrtého ročníku oboru kosmetika jsem studentům rozdala celkem 50 dotazníků. Snažila jsem se, aby byla u respondenta zaručena intimita pro vyjádření a rovněž jeho anonymita a nemožnost jeho ovlivnění okolím. Z celkem rozdaných 106 dotazníků se mi vrátilo správně vyplněno 98 dotazníků. Z prvního ročníku oboru kadeřník to bylo 50 dotazníků a ze čtvrtého ročníku oboru kosmetika to bylo 48 dotazníků. Data jsem po té začala vyhodnocovat a zaznamenávat do grafů.

4.3 Analýza výsledků výzkumu a jejich interpretace

Dotazníkového šetření se zúčastnilo celkem 98 respondentů. Studentů prvního ročníku oboru kadeřník bylo 50, studentů čtvrtého ročníku oboru kosmetika bylo 48. Výsledky výzkumu ukázaly, že v těchto učebních oborech v daném ročníku studují pouze ženy. Muži tento dotazník nevyplňovali.

Otázka č. 1 – Pohlaví

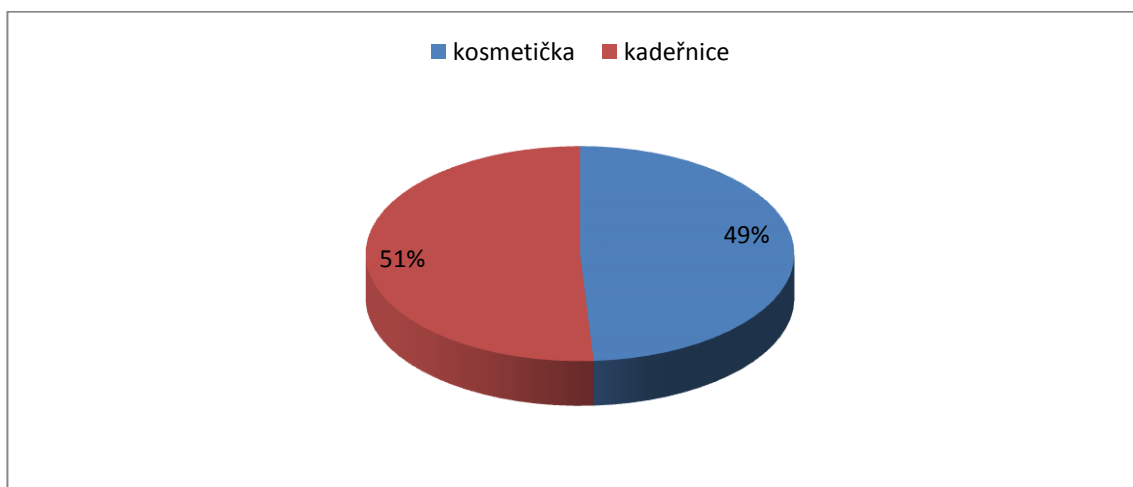
Graf č. 1 - Pohlaví

Výsledek mého šetření prokázal, že 98 oslovených respondentů z oboru kadeřník a kosmetika, kteří odpovídali na dotazník, byly ženy. Muži v tomto ročníku ani u jednoho z vybraných oborů nestudují.

Otázka č. 2 – Věk

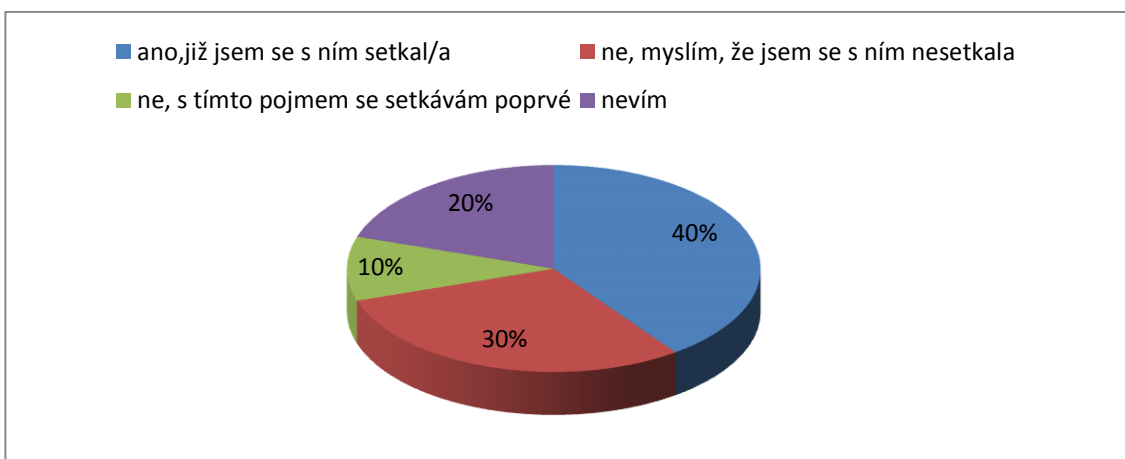
Graf č. 2 - Věk

Z celkového počtu 98 studentů odpovídajících na dotazník bylo 50 studentů prvního ročníku oboru kadeřník a 48 studentů čtvrtého ročníku oboru kosmetika. Dané šetření prokázalo, že studentky oboru kadeřník byly v rozmezí věku 15 – 17 let, což je 51% z celkového počtu dotazovaných a studentky oboru kosmetika v rozmezí 18 – 20 let (49%) z celkového počtu dotazovaných.

Otázka č. 3 - Setkal/a jste se někdy s pojmem „sociální pedagog“?

Graf č. 3: Obor kadeřník

Z daného grafu vyplývá, že 20 (40%) studentek se s pojmem sociální pedagog již setkala, 15 (30%) si myslí, že se s tímto pojmem ještě nesečkala, 10 (20%) dotazovaných studentek neví a 5 (10%) se s pojmem sociální pedagog setkává poprvé.

Graf č. 4: Obor kosmetika.

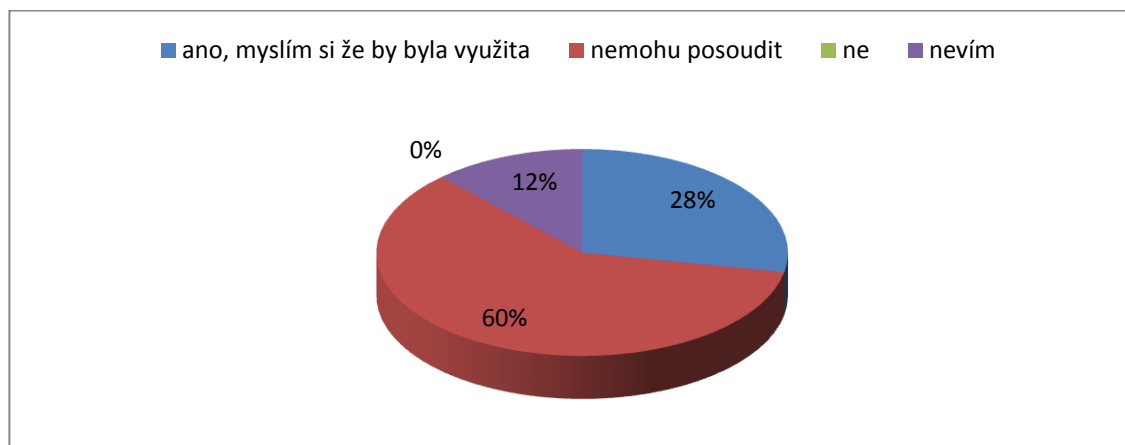
Z uvedeného grafu vyplývá, že 38 (79%) studentek se s pojmem sociální pedagog již setkala, 5 (11%) se s ním setkává poprvé, 4 (8%) si myslí, že se s tímto pojmem ještě nesečkala a 1 (2%) neví.

Z výsledku mého šetření je patrné, že 58 (59%) studentek se již s pojmem sociální pedagog setkala. Tento pojem je jim tedy známý, 19 (20%) studentek se s tímto pojmem ještě neseťkala, 10 (10%) studentek se s ním setkává poprvé a 11 (11%) studentek odpovědělo, že neví.

Do odpovědi na tuto otázku se promítlo to, jestli na škole sociální pedagog působí. Z celkového počtu dotazovaných studentek se jich 40 (41%) s pojmem sociální pedagog ještě neseťkala, neví, nebo setkává poprvé. Předpokládám, že na této škole profese sociálního pedagoga zastoupena není, studentkám by byla profese jinak více známá.

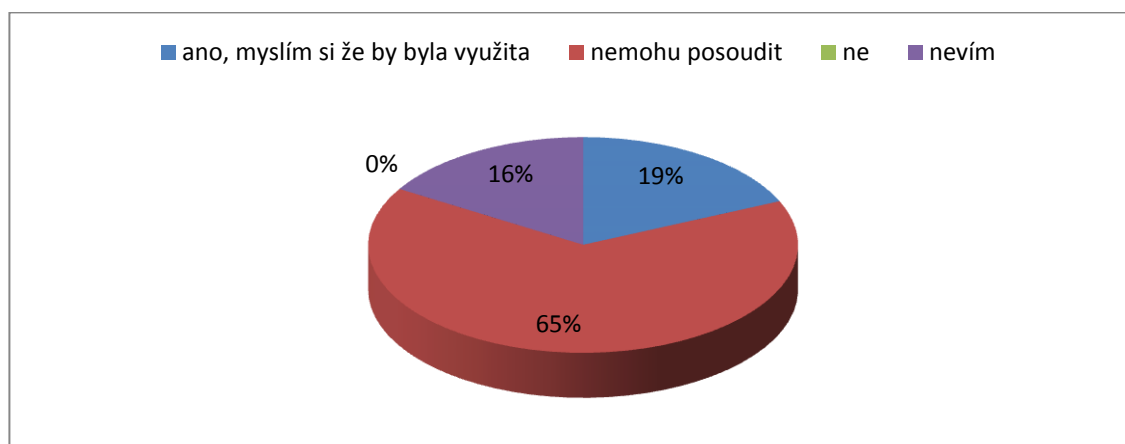
Otázka č. 4 – Myslíte si, že by tato profese na Vaší škole byla využita?

Graf č. 5: Obor kadeřník.

Z daného grafu vyplývá, že 30 (60%) studentek nemůže posoudit využití profese sociálního pedagoga na jejich škole, 14 (28%) studentek si myslí, že by tato profese byla využita, a 6 (12%) studentek neví. Možnou odpověď „ne“ nezvolila žádná ze studentek tohoto oboru.

Graf č. 6: Obor kosmetika.

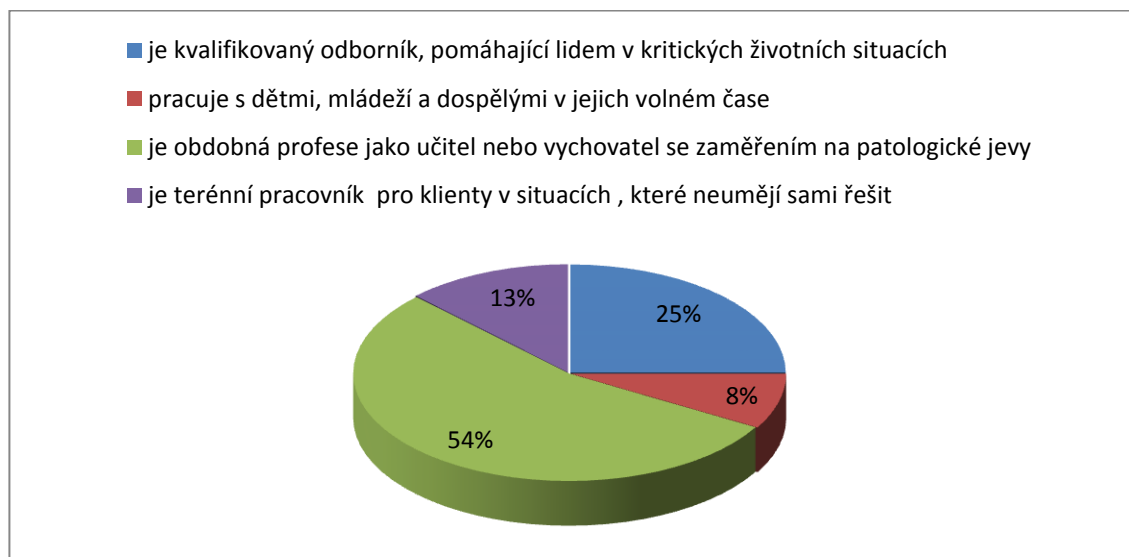

Z výsledného grafu vyplývá, že 32 (65%) studentek nemůže posoudit, zda by tato profese sociálního pedagoga na jejich škole byla využita, 9 (19%) studentek si myslí, že by tato profese využita byla a 7 (16%) studentek neví. Na možnost „ne“ také neodpověděla žádná ze studentek.

Z celkového počtu studentek jich 62 (63%) nemůže posoudit, zda by tato profese na jejich škole byla využita, 23 (24%) studentek si myslí, že by využita byla, 13 (13%) studentek odpovědělo nevim a odpověď „ne“ ne zvolila žádná studentka.

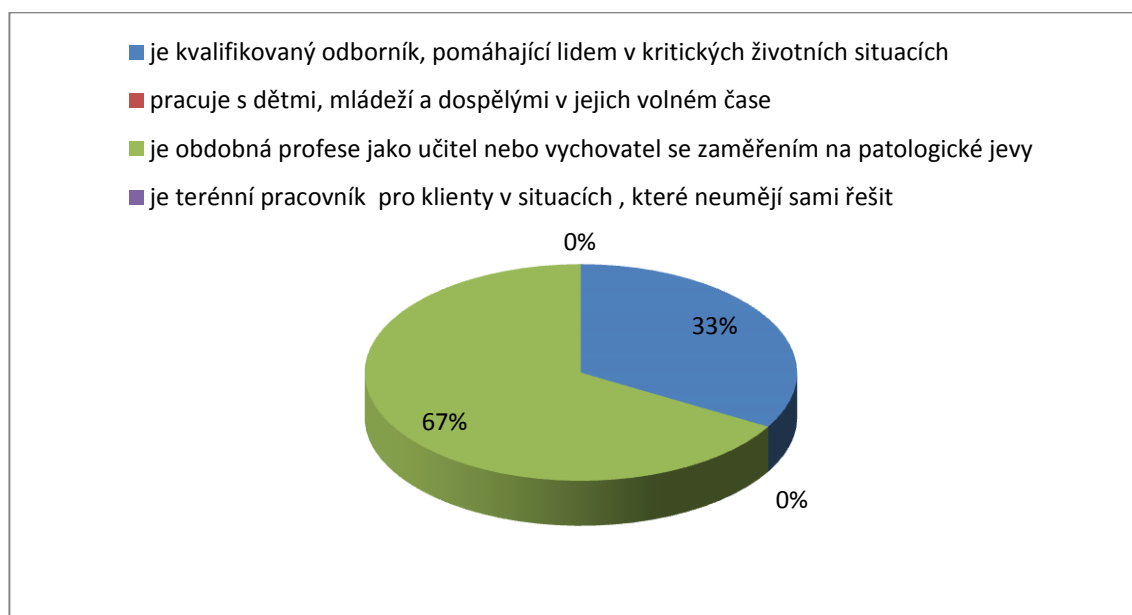
Otázka č. 5 – Která z definic pojem „sociální pedagog“ vystihuje nejlépe?

Graf č. 7: Obor kadeřník

Nejvíce studentek 26 (54%) si myslí, že jde o obdobnou profesi jako učitel nebo vychovatel se zaměřením na patologické jevy, 12 (25%) si myslí, že jde o kvalifikovaného pracovníka, který pomáhá lidem v jejich kritických životních situacích, 8 (13%) ho označila za terénního pracovníka pro klienty v situaci, kterou neumějí sami řešit a 4 (8%) se domnívá, že pracuje s dětmi, mládeží a dospělými ve volném čase.

Graf č. 8: Obor kosmetika.

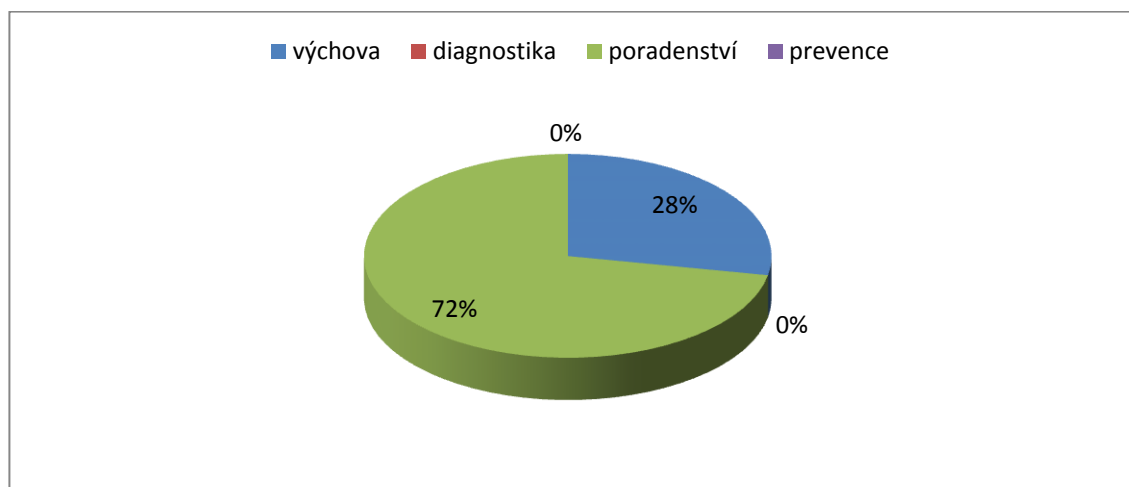

Z výsledku šetření vyplývá, že 32 (67%) studentek označilo sociálního pedagoga jako obdobnou profesi učitele, či vychovatele se zaměřením na patologické jevy, 16 (33%) studentek si myslí, že sociální pedagog je kvalifikovaný odborník pomáhající lidem v kritických životních situacích. Možnost, zda sociální pedagog pracuje s dětmi, mládeží i dospělými v jejich volném čase, nebo jako terénní pracovník s klienty v situacích, které neumějí sami řešit, nevybrala u oboru kosmetika žádná studentka.

Z celkového počtu dotazovaných jsou možnosti týkající se pojmu sociální pedagog zvoleny respondenty následovně. Za obdobnou profesi jako je učitel, nebo vychovatel se zaměřením na patologické jevy označilo sociálního pedagoga 58 (59%) studentek, jako kvalifikovaného odborníka pomáhajícího lidem v jejich kritických životních situacích ho označilo 28 (29%) studentek, 8 (8%) studentek si myslí, že jde o terénního pracovníka pro klienty v situacích, které sami neumějí řešit a 4 (4%) zvolily možnost práci s dětmi, mládeží a dospělými v jejich volném čase.

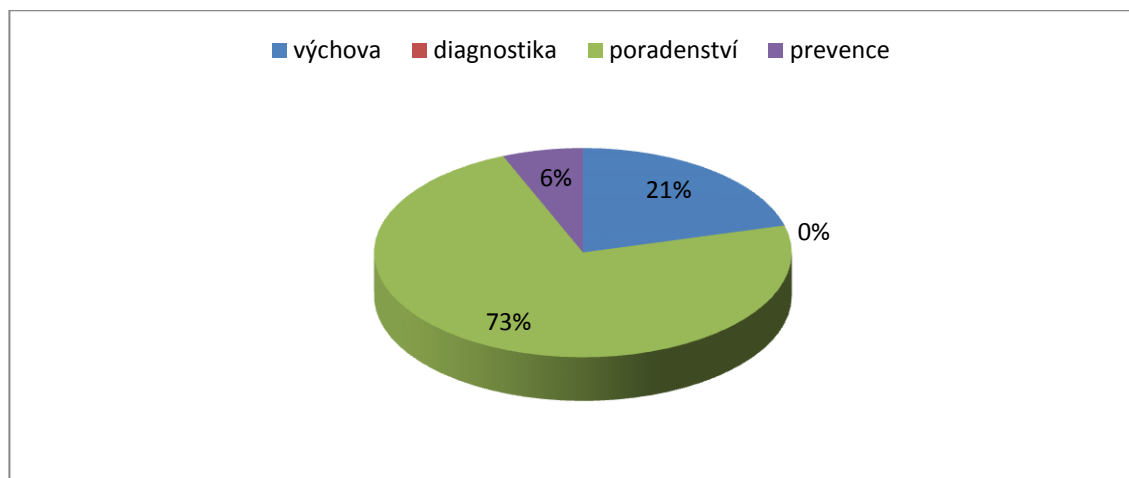
Otázka č. 6 – Co považujete za nejdůležitější v práci sociálního pedagoga?

Graf č. 9: Obor kadeřník

Z grafu vyplývá, že 36 (72%) studentek za nejdůležitější v práci sociálního pedagoga považuje poradenství a 14 (28%) studentek výchovu. Možnost diagnostiku a prevenci u oboru kadeřník nevybrala žádná ze studentek.

Graf č. 10: Obor kosmetika

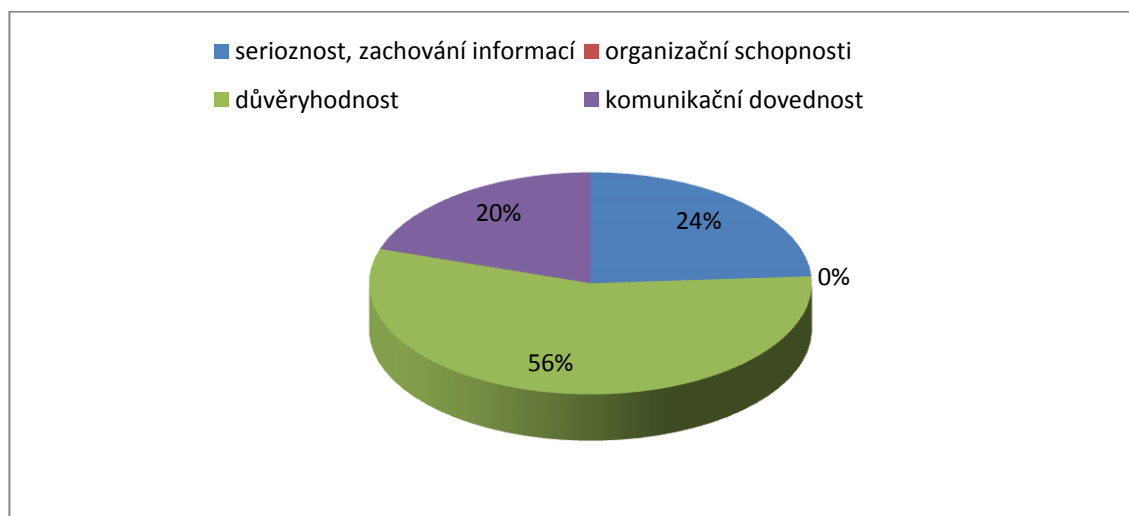

Studentky oboru kosmetika považují u sociálního pedagoga za nejdůležitější v jeho práci poradenství, tuto možnost zvolilo 35 (73%), jako výchovu upřednostnilo 10 (21%) studentek a prevenci 3 (6%) studentky. Diagnostiku neupřednostnila žádná ze studentek tohoto oboru.

Studentky obou dotazovaných oborů považují za nejdůležitější v práci sociálního pedagoga poradenství, tuto možnost označilo 71 (72%) studentek, 24 (25%) jich vybralo výchovu, 3 (3%) prevenci a diagnostiku nevybrala žádná studentka.

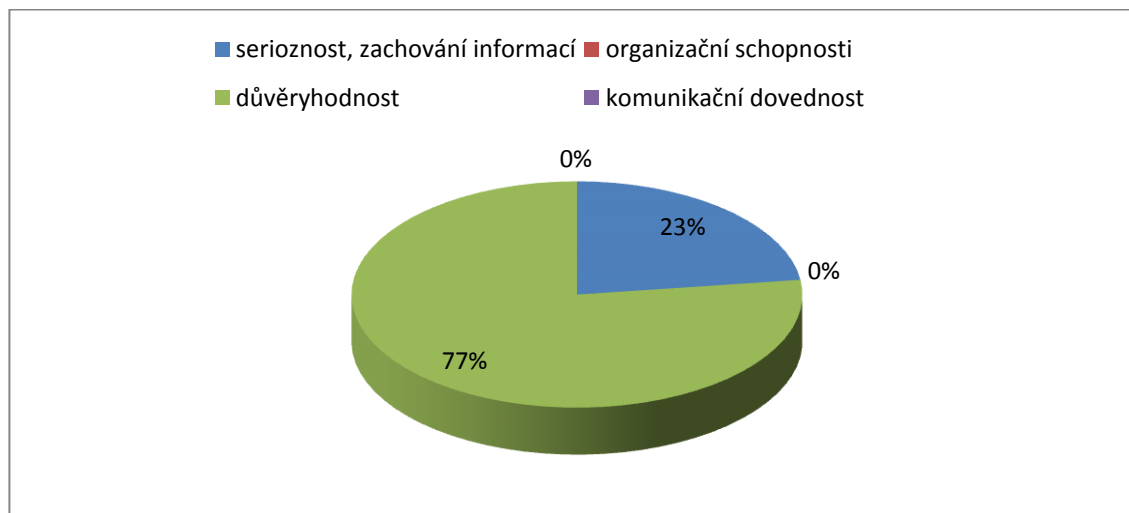
Otázka č. 7 – Jaké vlastnosti by sociální pedagog podle Vás měl mít?

Graf č. 11: Obor kadeřník.

Z vyhodnocených odpovědí označilo 28 (56%) studentek za nejdůležitější vlastnost u sociálního pedagoga důvěryhodnost, jako serióznost, zachování informací 12 (24%) studentek, a 10 (20%) upřednostnilo komunikační dovednosti, organizační schopnosti neoznačila žádná studentka.

Graf č. 12: Obor kosmetika.

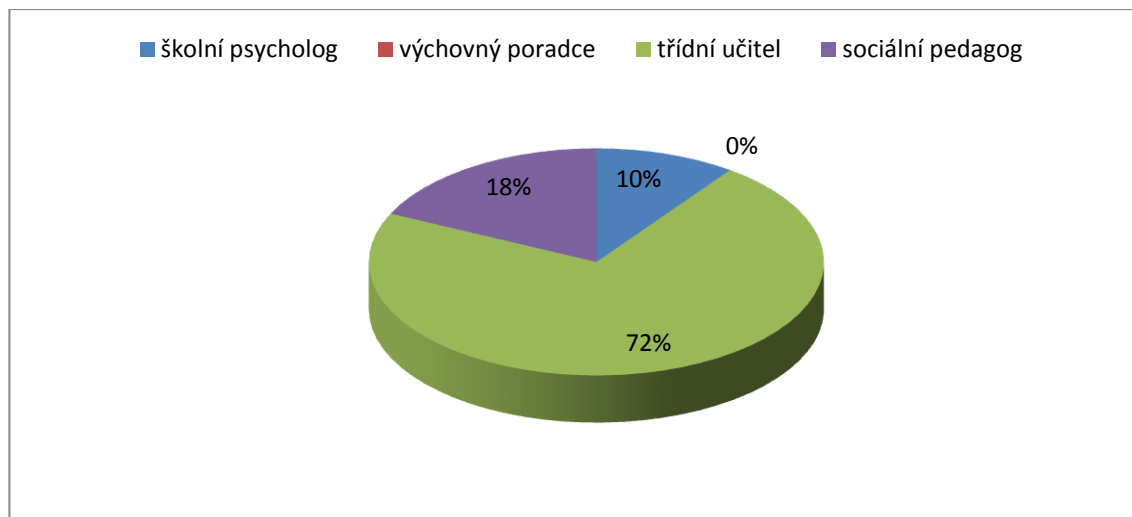

Jako nejdůležitější vlastnost u sociálního pedagoga označily studentky oboru kosmetika důvěryhodnost 37 (77%), serióznost, zachování informací 11 (23%) studentek, možnost komunikační dovednosti a organizační schopnosti neoznačila u sociálního pedagoga žádná studentka.

Z celkového počtu dotazovaných nejvíce studentek u sociálního pedagoga upřednostnilo důvěryhodnost 65 (66%), další vlastností byla serióznost, zachování informací, tu označilo 23 (24%) studentek a komunikační dovednosti upřednostnilo u sociálního pedagoga 10 (10%) studentek, ani jedna ze studentek nepovažuje za důležité u sociálního pedagoga jeho organizační schopnosti.

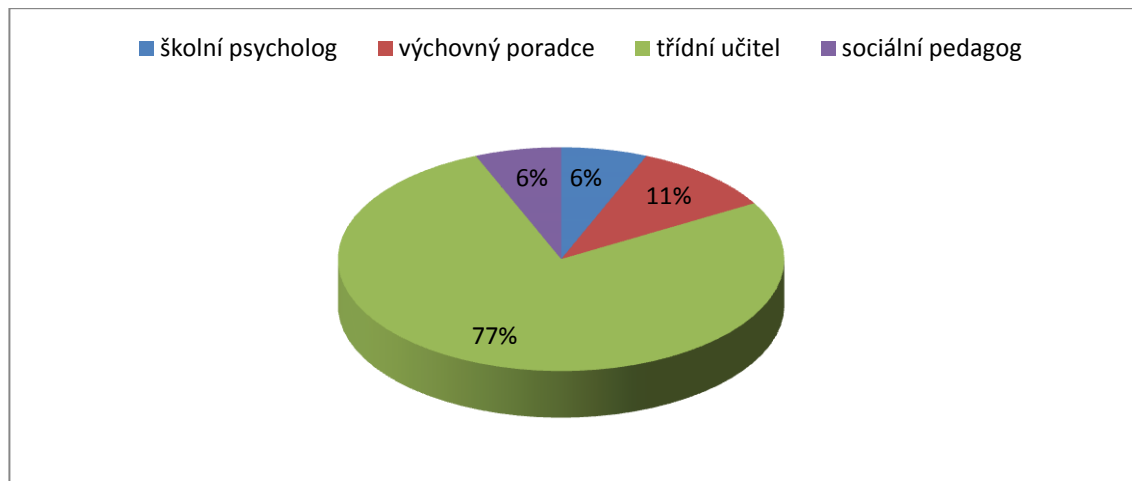
Otázka č. 8 – Na koho se obrátíte při řešení problému, který nastal ve škole?

Graf č. 13: Obor kadeřník.

Výsledek mého šetření ukázal, že 36 (72%) studentek by při výskytu problému ve škole oslovilo třídního učitele, 9 (18%) studentek by se obrátilo na sociálního pedagoga a 5 (10%) studentek by se při výskytu problému ve škole obrátilo na školního psychologa. Na výchovného poradce by se neobrátila žádná ze studentek, tato možnost nebyla označena.

Graf č. 14: Obor kosmetika.

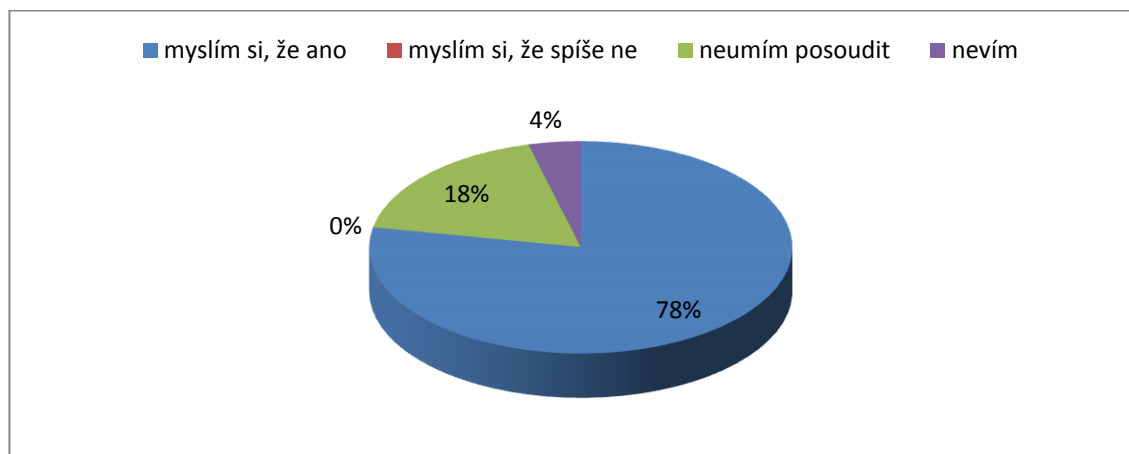

Výsledek šetření u studentek oboru kosmetika prokázal, že nejvíce by se jich se svým problémem obrátilo na třídního učitele 37 (77%), na sociálního pedagoga 3 (6%) a školního psychologa také 3 (6%) studentek, na výchovného poradce by se obrátilo 5 (11%) dotazovaných studentek.

Z celkového počtu dotazovaných studentek jich 73 (75%) má největší důvěru ke třídnímu učitelu, 12 (12%) studentek se se svým problémem obrátí na sociálního pedagoga, 8 (8%) studentek požádá o pomoc školního psychologa a 5 (5%) studentek výchovného poradce.

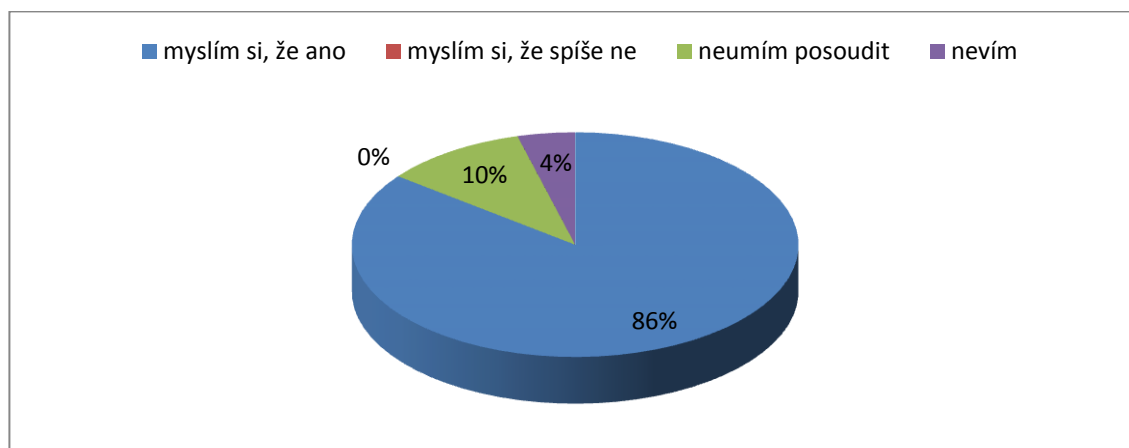
Otázka č.9 – Myslíte si, že může sociální pedagog řešit i problém mimo školní zařízení?

Graf č. 15: Obor kadeřník

Z daného šetření vyplývá, že nejvíce dotazovaných studentek 39 (78%) se domnívá, že sociální pedagog může řešit i problém, který nastal mimo školní zařízení. Posoudit tuto situaci nemůže 9 (18%) studentek a 2 (4%) studentky neví. Žádná studentka si nemyslí, že by sociální pedagog nemohl řešit situaci mimo školní zařízení.

Graf č. 16: Obor kosmetika

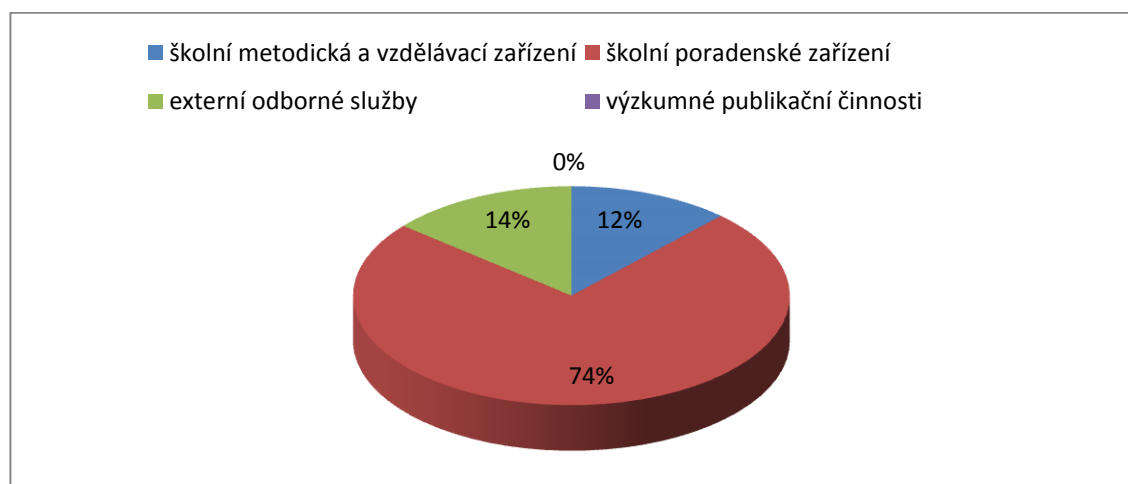

Studentky oboru kosmetika odpověděly následovně: nejvíce 41 (86%) si myslí, že sociální pedagog může řešit i problém vzniklý mimo školní zařízení, 5 (10%) studentek neumí tuto situaci posoudit a 2 (4%) studentek neví, možnost myslím si, že spíše „ne“ nevybrala žádná studentka.

Z celkového počtu 98 dotazovaných studentek se jich nejvíce shodlo na tom, že sociální pedagog může řešit i problém který vznikne mimo školní zařízení, tuto možnost označilo 80 (82%) studentek, 14 (14%) studentek tuto situaci nemůže posoudit, 4 (4%) neví a žádná studentka neoznačila možnost „spíše ne“.

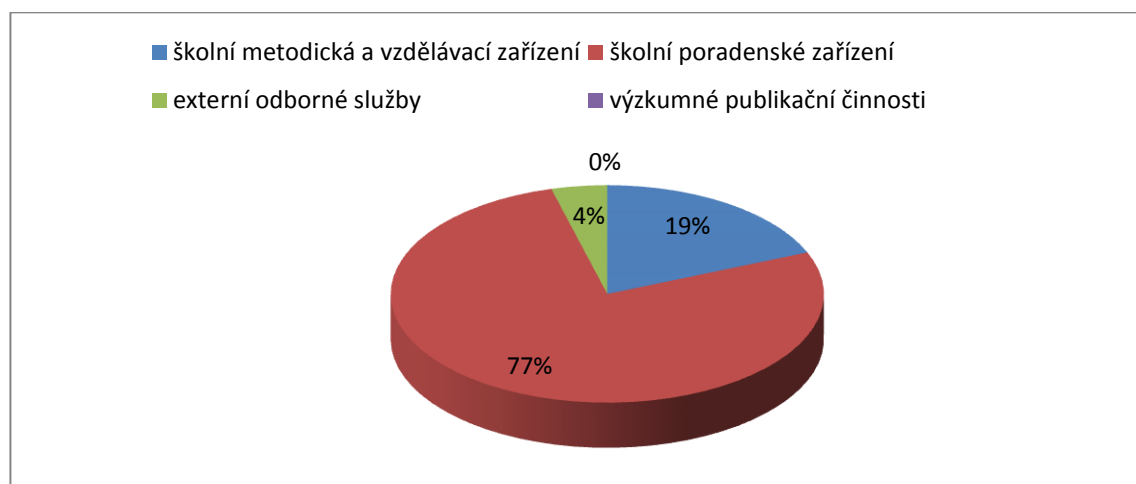
Otázka č. 10 – Ve kterém zařízení by sociální pedagog našel největší uplatnění?

Graf č. 17: Obor kadeřník

U dotazníkového šetření oboru kadeřník si nejvíce 37 (74%) studentek myslí, že své uplatnění sociální pedagog najde ve školním poradenském zařízení, externí odborné služby 7 (14%) studentek a školní metodická a vzdělávací zařízení označilo 6 (12%) studentek, výzkumné publikační činnosti neoznačila žádná studentka.

Graf č. 18: Obor kosmetika

Z daného grafu vyplývá, že nejvíce studentek 37 (77%) vidí uplatnění sociálního pedagoga ve školním poradenském zařízení, 9 (19%) ve školním metodickém a vzdělávacím zařízení, 2 (4%) označilo externí odborné služby. Ani u oboru kosmetika nevybrala žádná studentka možnost výzkumné publikační činnosti.

Z mého šetření poslední otázka prokázala, že největší uplatnění by sociální pedagog našel ve školním poradenském zařízení, tuto možnost označilo 74 (76%) dotazovaných studentek, 15 (15%) označilo školní metodická a vzdělávací zařízení, 9 (9%) studentek vybralo externí odborné služby. Možnost uplatnění u výzkumné publikační činnosti nevybrala u žádného oboru ani jedna studentka. Tato možnost nebyla tedy označena.

Cílem empirické části mé bakalářské práce bylo zjistit informace o uplatnění sociálního pedagoga na střední škole. Zda studentům na střední škole je znám pojem „sociální pedagog“, zda se s ním již setkali či nikoliv. Jakou profesi si pod pojmem sociální pedagog představují. Jestli tato profese na jejich škole chybí a zda by našla své uplatnění. Z empirické části budu vycházet při vyhodnocování hypotéz, které jsem si v úvodu stanovila.

H 1: V první hypotéze jsem předpokládala, že se studenti na střední škole s pojmem „sociální pedagog“ již setkali. K potvrzení, nebo vyvrácení hypotézy směřovala otázka číslo 3. Z výsledků dotazníkového šetření vyplývá, že z celkového počtu 98 studentů se jich 58 (59%) s pojmem sociální pedagog již setkalo. Zbývajících 40 (41%) studentek odpovědělo následovně. 19 (20%) studentek si myslí, že se s tímto pojmem ještě

nesetkala, 10 (10%) studentek se s tímto pojmem setkává poprvé a 11 (11%) studentek neví. **H 1 – se potvrdila.**

H 2 : Ve druhé hypotéze jsem předpokládala, že profese sociálního pedagoga by našla na střední škole své uplatnění a využití. K této hypotéze byla zaměřena otázka č.4 a č.8. Na otázku č.4 většina dotazovaných 62 (63%) odpověděla, že nemůže posoudit, zda tato profese by na jejich škole byla využita, pouze 23 (24%) studentek by viděla uplatnění a využití sociálního pedagoga na škole a 13 (13%) odpovědělo, že neví. V otázce č.8 jsem se dotazovala, na koho by se obrátili při řešení problému, který nastal ve škole. Největší důvěru při řešení problému dostal třídní učitel. Obrátilo by se na něho nejvíce studentek 73 (75%), na sociálního pedagoga pouze 12 (12%) studentek, 8 (8%) na školního psychologa a 5 (5%) na výchovného poradce. **H – 2 se nepotvrdila.**

H 3 : Ve třetí hypotéze jsem předpokládala, že studenti znají definici pojmu sociální pedagog. K ověření této hypotézy směřovala otázka č. 5. Nejvíce studentů 58 (59%) vidí profesi sociálního pedagoga jako obdobnou profesi učitele, nebo vychovatele se zaměřením na patologické jevy. U oboru kadeřník tuto možnost označilo 26 (54%) studentek a u oboru kosmetika to bylo 32 (67%) studentek. Jako kvalifikovaného odborníka pomáhajícího lidem v jejich kritických životních situacích ho vidí 28 (29%) studentek, terénního pracovníka pro klienty v situacích, kterou sami neumějí řešit, označilo 8 (8%) studentek a 4 (4%) zvolilo možnost jako je práce s dětmi, mládeží a dospělými v jejich volném čase. **H 3 – se potvrdila.**

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsem se věnovala profesi sociálního pedagoga a jeho možnostem uplatnění ve školském systému. Cílem práce je představit sociálního pedagoga jako kvalifikovaného odborníka, který je po stránce teoretické i praktické připraven působit ve školství i v mnoha dalších odvětvích. Při zpracování teoretické části bakalářské práce jsem se snažila vymezit kompetence sociálního pedagoga a v praktické části bakalářské práce ve výzkumném šetření ověřit, zda tato profese je v podvědomí studentů a našla by své uplatnění.

Dnešní doba s sebou nese mnohá rizika a nástrahy týkající se dětí a mládeže jak ve školním prostředí, tak i v jejich volném čase. Jsou obklopeni různými negativními jevy, které na ně působí. Ze své dlouholeté praxe ve školství, považují prevenci za velmi důležitou. Vždy je lepší problémům předcházet, než je potom velmi dlouhou a složitou cestou řešit.

Z výsledků mého šetření mezi studenty střední školy vyplývá, že profesi sociálního pedagoga dostatečně neznají a nevědí, kam ho jako profesi ve škole zařadit. Na jejich škole působí pouze metodik školní prevence, výchovný poradce a školní psycholog. Větší znalost o profesi sociálního pedagoga mají studentky čtvrtého ročníku maturitního oboru kosmetika, než studentky učebního oboru kadeřník. I když se někteří s tímto pojmem již setkali, pořádně ale neumějí posoudit, čím by se tento sociální pedagog měl zabývat, jaké problémy řešit a hlavně s jakým problémem se na něho mohou obrátit oni sami. Domnívám se, že profese sociálního pedagoga by na této škole našla své využití. V první řadě je důležité tuto profesi dostat do podvědomí studentů a seznámit je s náplní práce. Také odlehčit třídním učitelům od jejich každodenní namáhavé a vyčerpávající pracovní pedagogické povinnosti a řešení problémů, se kterými se na ně žáci obracejí. Velkým přínosem by tato profese byla i pro ostatní pedagogické pracovníky, se kterými by spolupracoval a v mnohých věcech je mohl i zastoupit. Jako odborník věnující se výchovné činnosti by mohl vykonávat činnost poradenskou a preventivní.

Pro sociální pedagogiku je hlavním úkolem dostat se do podvědomí širší veřejnosti, prosadit profesi sociálního pedagoga do školství a jako chybějící profesi do katalogu práce MPSV. V dnešních společenských a sociálních podmínkách považují přítomnost

sociálního pedagoga na škole za velmi důležitou a přínosnou. Měla by zde být osoba, která bude komunikovat se studenty, rodiči, navazovat vzájemnou důvěru, řešit společně závažné problémy, být přínosem i pro své kolegy, pedagogické pracovníky, kterým odlehčí od jejich povinností, přepracování a případného vyhoření. Pro žáky by se jednalo o nezúčastněnou osobu, ke které by mohli pojmout důvěru a která má všechny kompetence jim pomoci.

Pokud se hovoří o sociální pedagogice jako o oboru budoucnosti, nově vznikající a vyvíjející se, tak můžeme předpokládat, že i sociální pedagog je profesí budoucnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

[1] BAKOŠOVÁ, Zlatica, 2008. Sociálna pedagogika ako životná pomoc: Public Promotion. ISBN 978-80-969944-0-3.

[2] BAKOŠOVÁ, Zlatica, LUBELCOVÁ Gabriela, POTOČÁROVÁ Mária, 2005. Sociálna pedagogika pro stredné pedagogické školy, pedagogické a sociálne akadémie a pedagogické a kultúrne akadémie. Bratislava: Svornost. ISBN 80-10-00485-5.

[3] GILLERNOVÁ, Ilona, BURIÁNEK, Jiří, 2006. Základy společenských věd. Praha: Fortuna. ISBN 80-7168-749-9.

[4] HŘEBÍČEK, Libor, 2000. Ke koncepci vysokoškolského oborového studia sociální pedagogika. In Sborník příspěvků, Sociální pedagogika jako vědecká a společensky užitná disciplína. IMS Brno. ISBN 80-902936-0-3.

[5] JŮZL, Miloslav, 2010. Základy pedagogiky. IMS Brno: Bonny Press.

[6] KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-383-3.

[7] KRAUS, Blahoslav, POLÁČKOVÁ, Věra 2001. Člověk, prostředí, výchova. Brno: Paido. ISBN 80-7315-004-2.

[8] KRAUS, Blahoslav, SÝKORA, Petr, 2009. Sociální pedagogika I. IMS Brno: Bonny Press.

[9] MATOUŠEK, Oldřich a kol. 2003. Metody a řízení sociální práce. Praha: Portál. ISBN 80-7178-548-2.

[10] PLŠKOVÁ, Alena, 2012. Časopis Prevence, listopad, ročník 9, č. 9. Občanské sdružení Život bez závislosti. MKČR E 15019, ISSN 1214-8717.

[11] PROCHÁZKA, Miroslav, 2012. Sociální pedagogika. Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3470-5.

[12] PRŮCHA, Jan, 2006. Přehled pedagogiky. Úvod do studia oboru, 2 vydání. Portál. ISBN 80-7315-004-2.

[13] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2003. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 80-7178-772-8, 4. aktualizované vydání.

[14] PRŮCHA, Jan, WALTEROVÁ, Eliška, MAREŠ, Jiří, 2009. Pedagogický slovník. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-647-6, 6. aktualizované vydání.

[15] ŠVEC, Vlastimil, 2002. Vzdělávací a vědecko-výzkumná dimenze sociální pedagogiky. In Sborník příspěvků, Sociální pedagogika jako obor vysokoškolského studia. IMS Brno. ISBN 80-902936-1-1.

[16] VAŠUTOVÁ, Jaroslava, 2004. Profese učitele v českém vzdělávacím kontextu. Brno: Paido. ISBN 80-7315-082-4.

Internetové zdroje:

[17] MIKULKOVÁ, Milena, 2012 Seminář: Sociální pedagogika a její místo ve školství. Dostupné: http://www.socioklima.eu/program/files/prispevek_do_sborniku.pdf

[18] <http://www.htf.cuni.cz/HTF-81.html>

[19] <http://www.imsbrno.cz/cs/pro-uchazece/pozvani-do-studia-socialni-pedagogiky.html>

[20] <http://www.ped.muni.cz/katedry-a-instituty/socialni-pedagogika/o-katedre/>

[21] <http://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/bc-socped.phtml>

[22] <http://www.phil.muni.cz/wupv/home/studium/obory/bakalarske/socialni-pedagogika-a-poradenstvi/>

[23] <http://pdf.osu.cz/pes/>

[24] <http://www.uhk.cz/cs-cz/studium/studijni-obory/standardni-studium/vyhledavani/Stranky/default.aspx>

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1 – Model kompetencí sociálního pedagoga dle Krause.	29
Obr. 2 – Model kompetencí sociálního pedagoga dle Bakošové.....	30
Obr. 3 – Sociální pedagog ve školství dle Bakošové.....	34

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 - Pohlaví.....	46
Graf č. 2 - Věk	46
Graf č. 3 - Pojem sociální pracovník, obor kadeřník	47
Graf č. 4 - Pojem sociální pracovník, obor kosmetika.....	47
Graf č. 5 - Využití profese, obor kadeřník.	48
Graf č. 6 - Využití profese, obor kosmetika.....	48
Graf č. 7 - Definice pojmu sociální pedagog, obor kadeřník.....	49
Graf č. 8 - Definice pojmu sociální pedagog, obor kosmetika.	50
Graf č. 9 - Důležitost v práci sociálního pedagoga, obor kadeřník.....	51
Graf č. 10 - Důležitost v práci sociálního pedagoga, obor kosmetika	51
Graf č. 11 - Vlastnosti sociálního pedagoga, obor kadeřník.....	52
Graf č. 12 - Vlastnosti sociálního pedagoga, obor kosmetika.	52
Graf č. 13 - Řešení problémů ve škole, obor kadeřník.	53
Graf č. 14 - Řešení problémů ve škole, obor kosmetika.....	53
Graf č. 15 - Řešení problémů i mimo školní zařízení, obor kadeřník.....	54
Graf č. 16 - Řešení problémů i mimo školní zařízení, obor kosmetika	54
Graf č. 17 - Uplatnění sociálního pedagoga, obor kadeřník	55
Graf č. 18 - Uplatnění sociálního pedagoga, obor kosmetika.....	56

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I - Seznam univerzit

Příloha P II - Dotazník

Příloha č. I

Seznam univerzit, které mají ve svém studijním programu sociální pedagogiku.

- Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích (JU)

Na Jihočeské univerzitě v Českých Budějovicích lze obor Sociální pedagogika studovat ve studijním programu Specializace v pedagogice. Tento studijní obor je realizován na Pedagogické fakultě, Katedře pedagogiky a psychologie. Studijní program je tříletý bakalářský, uskutečňován v kombinované formě.⁷⁹

- Masarykova univerzita v Brně (MU)

Masarykova univerzita v Brně nabízí studium sociální pedagogiky na dvou fakultách. Jedná se o fakultu filozofickou a pedagogickou. Filozofická fakulta nabízí studium oboru Sociální pedagogiky a poradenství ve studijním programu Pedagogika.

Jedná se o tříleté bakalářské studium nejdříve nabízené v kombinované formě studia a později ve formě prezenční. Na bakalářské studium navazuje dvouleté magisterské studium prezenční formy.⁸⁰ Pedagogická fakulta nabízí studium oboru Sociální pedagogiky na Katedře sociální pedagogiky. V rámci studijního programu Pedagogika jsou vyučovány dva obory. Jedním je Sociální pedagogika a volný čas, jde o tříleté bakalářské studium pedagogika a dvouleté navazující magisterské studium, obě v prezenční formě. Druhým je Sociální pedagogika, také ve tříletém bakalářském studiu a navazujícím dvouletém magisterském studiu, tento obor je nabízen pouze v kombinované formě studia.⁸¹

---

⁷⁹ <http://www.pf.jcu.cz>

⁸⁰ <http://www.phil.muni.cz>

⁸¹ <http://www.ped.muni.cz>

- Ostravská univerzita v Ostravě (OU)

Na Ostravské univerzitě v Ostravě je vyučována sociální pedagogika na Pedagogické fakultě, Katedře pedagogiky ve studijním programu Specializace v pedagogice. Studijní obor se nazývá Sociální pedagogika. Vyučuje se ve tříletém bakalářském a navazujícím dvouletém magisterském studiu. Jedná se o kombinovanou formu studia.⁸²

- Univerzita Hradec Králové (UH)

Na univerzitě Hradec Králové je studium oboru Sociální pedagogika se zaměřením na etopedii vyučováno na Pedagogické fakultě, Katedra sociální pedagogiky. Jedná se o tříleté bakalářské studium v kombinované i prezenční formě, na které navazuje dvouleté magisterské studium taktéž ve formě kombinované i prezenční.⁸³

- Univerzita Karlova v Praze (UK)

Na univerzitě Karlově v Praze lze studovat obor Sociální pedagogika ve studijním programu Specializace v pedagogice, na Husitsko teologické fakultě, na Katedře učitelství. Jde o tříletý bakalářský program ve formě prezenční.⁸⁴

- Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně (UTB), IMS Brno

Na univerzitě Tomáše Bati ve Zlíně se bakalářský studijní program Specializace v pedagogice, obor Sociální pedagogika uskutečňuje na základě společné akreditace Institutu mezioborových studií Brno a Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Studium na IMS je realizováno v Brně. Standardní délka bakalářského studia je tři roky, navazující magisterské studium trvá dva roky. Jedná se o kombinovanou formu studia.⁸⁵

---

⁸² <http://www.osu.cz/>

⁸³ <http://www.uhk.cz>

⁸⁴ <http://www.htf.cuni.cz/>

⁸⁵ <http://www.imsbrno.cz/>

Příloha č. II

Milý studentí,

Chtěla bych Vás požádat o spolupráci při výzkumu pro svoji bakalářskou práci na téma „Sociální pedagog a možnosti uplatnění ve školském systému“. Předkládám Vám k vyplnění tento dotazník, který se týká uplatnění sociálního pedagoga na Vaší škole. Dotazník je zcela anonymní, poslouží mi pouze k výzkumu mé bakalářské práce a po vyhodnocení výsledků budou všechna data zničena.

Za vyplnění dotazníku Vám předem děkuji.

Vámi vybranou možnost označte prosím křížkem.

1. Pohlaví

- mužské
 ženské

2. Věk

- 15-17
 18-20

3. Setkal/a jste se někdy s pojmem „sociální pedagog“?

- ano, již jsem se s ním setkal/a
 ne, myslím, že jsem se s ním ještě nesetkal/a
 ne, s tímto pojmem se setkávám poprvé
 nevím

4. Myslíte si, že by tato profese na Vaší škole byla využita?

- ano, myslím si, že by byla využita
 nemohu posoudit
 ne
 neví

5. Která z definic pojem „sociální pedagog“ vystihuje nejlépe?

- je kvalifikovaný odborník, pomáhající lidem, v kritických životních situacích
- pracuje s dětmi, mládeží i dospělými v jejich volném čase
- je obdobná profese jako učitel nebo vychovatel se zaměřením na patologické jevy
- je terénní pracovník pro klienty v situacích, které neumějí sami řešit

6. Co považujete za nejdůležitější v práci sociálního pedagoga?

- výchova
- diagnostika
- poradenství
- prevence

7. Jaké vlastnosti by sociální pedagog podle Vás měl mít?

- serióznost, zachování informací
- organizační schopnosti
- důvěryhodnost
- komunikační dovednosti

8. Na koho se obrátíte při řešení problému, který nastal ve škole?

- školní psycholog
- výchovný poradce
- třídní učitel
- sociální pedagog

9. Myslíte si, že může sociální pedagog řešit problém i mimo školní zařízení?

- myslím si, že ano
- myslím si, že spíše ne
- neumím posoudit
- nevím

10. Ve kterém zařízení by sociální pedagog našel největší uplatnění?

- školní metodická a vzdělávací zařízení
- školní poradenské zařízení
- externí odborné služby
- výzkumné publikační činnosti